

SKAS

3 2015

KESKUSTELUA ARKEOLOGIAN TULEVAISUUDESTA |
MANKBYN SUURI RIIHI | SLOTTSMALMENIN TUTKIMUKSET 2015 |
PELASTUSKAIVAUKSIA RUOTSALAISSA KAUPUNGEISSA 2000-LUVULLA

SUOMEN KESKIAJAN ARKEOLOGIAN SEURA
SÄLLSKAPET FÖR MEDELTIDSARKEOLOGI I FINLAND

SKAS-lehti välittää tietoa yhdistyksen toiminnasta ja keskiajan arkeologiaan liittyvistä seminaareista ja tapahtumista. Lehdessä julkaistaan artikkeleita, kirja- ym. arvosteluja ja muita keskiajan ja uuden ajan arkeologiaan liittyviä juttuja.

Kirjoittajia pyydetään toimittamaan julkaistavaksi tarkoitettu aineisto päätoimittajalle viimeistään kuukautta ennen lehden julkaisupäivää. Tekstit toimitetaan sähköpostitse liitetiedostoina Microsoft Word- tai rtf- tiedostomuotoon tallennettuina ilman tekstiin tehtyjä muotoiluja. Pitkiin artikkeleihin liitetään alle 100 sanan englanninkielinen abstrakti.

Värikuvat toimitetaan päätoimittajalle JPG- tai TIFF-tiedostomuodossa ja kuvien koko tulisi olla vähintään n. 15 x 10 cm resoluutiolla 300 ppi (1800 x 1200 pikseliä).

Jäsenlehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Julkaisija:

Suomen keskiajan arkeologian seura – Sällskapet för medeltidsarkeologi i Finland ry.
Osoite: SKAS, c/o Arkeologia, Henrikinkatu 2, 20014 Turun yliopisto.

Päätoimittaja:

Dos. Georg Haggren
Parrukuja 9 B 26, 02620 Espoo
Puh. 040-771 5640
georg.haggren@helsinki.fi

Toimittajat:

Tuuli Heinonen
tuuli.t.heinonen@gmail.com
Maija Holappa (taitto)
maija.holappa@helsinki.fi
Tarja Knuutinen
tarja.knuutinen@helsinki.fi
Juha Ruohonen
jukaru@utu.fi

Kannen ja seuran logon suunnittelu:
Mikael Nyholm

Toimituskunta:

Terhi Mikkola
termikkola@gmail.com
Marianna Niukkanen
marianna.niukkanen@nba.fi
Jussi-Pekka Taavitsainen
justaa@utu.fi
Tanja Ratilainen
tanrat@utu.fi
Timo Ylimaunu
timo.ylimaunu@oulu.fi

Abstraktien kieliasun tarkistus:

Rodger Juntunen

Kannen kuva: Pienoisokopterilla otettu ilma-kuva Mankbyn riihestä. Suuret sammaleen peittämät perustuskivet näkyvät kuvan keskellä. Kuva: Heikki Kauhanen.

Pääkirjoitus

- 2 Kohtalon vuosi 2016
Georg Haggrén

Keskustelua

- 3 "Arkeologia Suomessa 2016 – Hyvää arkeologiaa vai avoin tie väärinkäyttösiin?" – Päätoimittajan kommentti
Georg Haggrén
- 4 Vastine pääkirjoitukseen 1–2/2015
Arkeologiayritykset ARKY ry.
- 7 Suomalaisten yliopistojen tila uudesta ulottuvuudesta – Vähemmällä rahalla parempaa tulosta?
Mika Lavento
- 11 Profiloituminen ja arkeologian identiteetti
Vesa-Pekka Herva

Tutkimuksia

- 14 Mankbyn riihi – Kuninkaankartanon pitkäaikainen tuotantorakennus
Ulrika Rosendahl & Anna-Maria Salonen

Ajankohtaista

- 23 Jätteen lumoa, stratigrafisia hankaluuksia ja mahtava juhannustulva – Katsaus Raaseporin Slottsmalmenin kesän 2015 kaivauksiin
Tarja Knuutinen
- 30 Ruotsin kaupunkiarkeologiset pelastuskaivaushankkeet 2000-luvulla
Georg Haggrén

Arvosteluja

- 41 Linnat sodassa – Monipuolinen katsaus pohjoiseurooppalaisiin linnoihin ja sodankäyntiin varhaiskeskiajalta 1600-luvulle
Tarja Knuutinen
- 45 Keskiajan esineistön tutkimusta
Georg Haggrén

Jäsenistölle

- 47 Muutoksia SKAS ry:n yhteystiedoissa
- 48 Yhdistyksen sääntömääräinen kevätkokous 13.4.2016 klo 17.15

PÄÄKIRJOITUS

KOHTALON VUOSI 2016?

Vuosi 2016 on tuomassa tullessaan suuria muutoksia koko julkishallinnon alalle, ei vähiten yliopisto- ja korkeakoulumaailmaan. Taustalla ovat toisaalta Suomen talouden heikosta tilasta johtuvat valtiontalouden leikkausvaatimukset, toisaalta yliopistojen omat uudistuspaineet. Erityisen uhattuina ovat taloudellista voittoa näennäisen huonosti tuottavat humanistiset aineet eli ne aineet, jotka tutkivat kansallista kulttuuriperintöämme ja tarjoavat eväät muiden kulttuurien ymmärtämiseen.

Globalisoituvassa maailmassa olisi tärkeätä panostaa suomalaisen ja pohjoismaisen identiteetin perustan ja erityispiirteiden analysoimiseen osana eurooppalaista kontekstia. Oman kulttuurin tuntemus avaa tien muiden kulttuurien ymmärtämiselle. Tässä tarvitaan insinööritieteiden sijaan ihmistieteitä, kvartaalitalouden tilalle pitkäjännitteistä tutkimusstrategiaa. Leikkaukset ovat lyhytnäköinen ja vain näennäisesti tehokas tulevaisuuden rakennuskeino ajankohtana, jolloin vieraista kulttuureista tulevat ja hätää kärsivät pakolaisvirrat kolkuttavat Suomen rajoilla ja jolloin kulttuuri-instituutioita yleisesti supistetaan ja lakkautetaan.

Arkeologia on tiede, joka tulkitsee menneisyyttä materiaalien jäännösten kautta. Arkeologia tarjoaa työkaluja aineellisen kulttuurin tutkimiseen ja henkisen kulttuurin ymmärtämiseen.

Tänä päivänä tiedämme, että kirjalliset tekstit, joihin historian tutkimus nojautuu, eivät yksin riitä menneisyyttä tutkittaessa ja tulkittaessa.

Suomi on pieni kansa, kulttuuri ja kieliryhmä. Muilla kuin suomalaisilla ei ole samoja edellytyksiä suomalaisen kulttuurin vaalimiseen kuin meillä. Globaalissa mittakaavassa juuri meillä on velvollisuus vaalia kulttuuriperintöämme. Kukaan muu ei siihen samalla tapaa pysty. Yliopistojen ohella supistukset museovirastossa, arkistolaitoksessa sekä museoissa ja muissa kulttuurilaitoksissa kuten kotimaisten kielten tutkimuslaitoksessa nakertavat kulttuuriperintömme kivijalkaa.

Kansallisen kulttuurin säilyttäminen, vaaliminen ja tutkiminen vaatii valtiontalouden mittakaavassa mitättömän pieniä summia. Muutamalla miljoonalla vuodessa tehdään ihmeitä ja säilytetään kulttuuriperintömme tulevaisuuteen, ei ainoastaan seuraavaan tilinpäätökseen, vaan vuosikymmeniä ja -satoja eteenpäin. Talvivaaraan ja Pyhäjoen uuteen ydinvoimalaan verrattuna kyse on taskurahoista, ja samalla näihin kahteen verrattuna arvaamattoman paljon arvokkaammasta perinnöstä jälkipolville. Päättäjät hoi, älkää leikatko ihmistieteitä yliopistoistamme. Suomi tarvitsee arkeologeja, historian tutkijoita, tulkkeja, kielten opettajia sekä kulttuurin tuntijoita. ♦

ARKEOLOGIA SUOMESSA 2016

HYVÄÄ ARKEOLOGIAA VAI AVOIN TIE VÄÄRINKÄYTÖKSIIN?

PÄÄTOIMITTAJAN KOMMENTTI

SKAS-lehden viime numeron pääkirjoitus herätti keskustelua enemmän kuin lehden pääkirjoitukset koskaan. Allekirjoittanut sai lehden ilmestyttyä niin risuja kuin ruusuja. Moni kollega kiitti, kun vaikea asia oli nostettu esiin. Toisaalta erityisesti osa yksityisistä toimijoista koki tekstin syytöksenä tai hyökkäyksenä. Sellaiseksi tekstiä ei ollut tarkoitettu eikä se sitä ole.

Jälkikäteen on syytä korostaa, että edellä esitettyjä väärinkäytöksiä ei Suomessa ole tietävästi vielä tapahtunut vaan tarkoitus oli osoittaa, että nykyisessä käytännössä väärinkäytökset ovat mahdollisia. Julkishallinnon leikkaukset eivät ainakaan lisää valvontaan ja ohjaukseen käytettävissä olevia resursseja.

Lehden viime numeron jälkeen käydyissä keskusteluissa sekä yksityisistä toimijoista että viranomaistahoista moni on todennut,

että nykyinen tilaustutkimuskäytäntö on monella tapaa epäselvä ja kaipaa kehittämistä. Tämä on luonnollista – kilpailutukset nykyisessä mittakaavassaan ovat arkeologian alalla varsin uusi ilmiö, joten ei ole ihme, että käytännöissä riittää vielä kehittämistä.

Yleisellä tasolla pääkirjoitus ja esimerkiksi kolumnit poikkeavat tieteellisistä artikkeleista siinä, että ne saattavat – ja myös saavat – olla kantaa ottavia. Yksi pääkirjoituksen tehtävistä on kannustaa keskusteluun tärkeitä asioista. Tämän vuoksi pääkirjoitus voi SKAS-lehden viime pääkirjoituksen tapaan olla provosoiva.

Allekirjoittanut pahoittelee, jos joku lukijoista on pääkirjoituksen vuoksi pahoittanut mielensä. Se ei ole ollut tarkoitus. Sen sijaan tarkoitus on ollut kannustaa keskusteluun yhteistä kulttuuriperintöämme koskevista tärkeistä asioista. ♦

VASTINE

PÄÄKIRJOITUKSEEN 1-2/2015

Tammikuussa vuonna 2016 ilmestyneen Suomen keskiajan arkeologisen seuran lehden SKAS 1-2/2015 pääkirjoituksessa on asiavirheitä, joita haluamme tässä kirjoituksessa oikaista. Pääkirjoituksessa pyritään avaamaan keskustelua Suomen arkeologian tilasta ja tulevaisuudesta halventamalla yhtä arkeologiryhmää perusteettomasti esittämällä mielikuvituksellinen ja virheellisiin oletuksiin perustuva yritysten toiminnankuvaus. Pääkirjoituksesta saa käsityksen, että yksityiset arkeologiset yritykset, heidän henkilökuntansa sekä asiakkaansa ovat potentiaalisia huijareita ja erityisen alttiita korruptiolle. Pääkirjoitus on yrittäjiä loukkaava ja asiaton.

Toisin kuin pääkirjoituksessa kerrotaan, arkeologisten tilaustöiden nykyinen tilanne ja käytäntö ei ole uusi. Se perustuu Suomessa jo pitkään voimassa olleisiin lakeihin, ei Museoviraston hallinnollisiin päätöksiin. Arkeologisia töitä on nimittäin voitu kilpailuttaa aina. Arkeologisia inventointeja ja muita tunnettuun muinaisjäännökseen kajoamattomia tutkimuksia on kilpailutettu ja niitä on tilattu yksityisiltä yrityksiltä 1980-luvun lopulta lähtien. Aiemmin kilpailutuksia ei tehty, koska toimijoita oli vain yksi: Museovirasto. Vielä 2000-luvun alkuvuosina Museovirasto toimitti lausuntojensa mukana kustannusarvion lausunnossa edellyttämänsä työn tekemisestä ja kehotti siinä lausunnonsaajaa tilaamaan työn Museovirastolta. Muita toimijoita uskalsi Museoviraston dominoimille markkinoille vain muutama.

Kilpailuvirasto totesi suosituksessaan 26.8.2002, että

"Muinaismuistohallinnosta annettu erityislainsäädäntö ei poissulje taloudellista kilpailua" ja että "olisi tärkeää, että Museovirasto eriyttäisi hallinnollisista päätöksistään oman työn tarjoamiseen tähtäävät menettelytavat ja arkeologisen tutkimuksen tarpeellisuutta koskevan lausunnon antamisesta".

Museoviraston silloinen arkeologian osasto ei ennen vuotta 2009 myöntänyt ulkopuolisille tutkimuslupia muinaismuistolain 15§:n mukaisesti muinaisjäännöksiin kajoaviin tutkimuksiin (silloinen Rakennushistorian osasto myönsi lupia historiallisen ajan muinaisjäännösten tilaustutkimuksiin 1990-luvulta alkaen). Museovirastolla oli oman laintulkintansa mukaan tilaustyönä tehtävien arkeologisten kaivausten monopoli. Oikeuskanslerinvirasto totesi 20.7.2009 antamassaan päätöksessä että *"Lakitekstistä tai lain esitöistä (muinaismuistolaki) ei löydy mitään perustetta tulkinnalle, että 15 §:n tapauksessa kiinteän muinaisjäännöksen tutkiminen pitäisi toteuttaa pääasiassa tai yksinomaan viranomaistoimintana."* Lisäksi oikeuskanslerinvirasto totesi että *"tutkimuslupapyyntö saattoi Museovirastoon saavuttuaan vireille hallintolain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun hallintoasian. Museoviraston tuli siten*

kummankin asian (tutkimuslupan) käsittelyssä noudattaa hallintolaissa säädettyä menettelyä". Jälkimmäinen huomautus tarkoitti sitä, että Museoviraston on annettava mahdollisuus valittaa tutkimuslupapäätöksistään. Voidaan yksinkertaistaen todeta, että em. oikeuskanslerin huomautuksen jälkeen Museovirasto ryhtyi noudattamaan tältä osin Suomen lakeja ja myöntämään ulkopuolisille, kuten yrityksille, tutkimuslupia kaikkiin mml 15§:n tilaustutkimuksiin.

Arkeologisten tilaustöiden "maan tapa", joka siis perustuu yksinomaan Suomen lakeihin ja asetuksiin, vakiintui nykyiseksi vuoteen 2010 tultaessa. Sen jälkeen on vielä kehitetty laatujärjestelmää ja sen seurantaa. Nykyisin on olemassa lukuisia päteviä arkeologisia yrityksiä ja osuuskuntia, jotka normaalin länsimaisen käytännön mukaisesti keskenään kilpailevat alan töistä.

Ennen vuotta 2009 suurinta osaa arkeologisista kaivauksista ei valvonut kukaan kaivauksen ulkopuolinen. Puolueetonta asiantuntijavalvontaa ei ollut. Museovirasto valvoi itse itseään. Julkisia laatuvaatimuksia ei ollut. Vuoden 2009 heinäkuun jälkeen Museovirasto alkoi antaa yrityksille tutkimuslupia kaikille mml 15§:n kaivauksille. Museovirasto eriytti Kilpailuviraston suosituksesta ja Oikeuskanslerin kehotuksesta kaupallisen arkeologisen toimintansa lausuntoja antavasta viranomais-toiminnastaan eri yksiköihin vuonna 2011. Näiden toimien jälkeen on jokaisella kaivauksella ja muulla arkeologisella tutkimuksella ollut sen tekijästä riippumaton asiantuntijaviranomaisvalvonta – ainakin periaatteessa.

Nykyään arkeologisten töiden valvonta ja seuranta on avoimempaa, selkeämpää ja tiukempaa kuin koskaan aiemmin. Parantamisen varaa kuitenkin löytyy. "Harmaana vyöhykkeenä" voidaan pitää sitä tilannetta, että Museovirasto ja eräät maakuntamuseot kilpailevat arkeologisista töistä ja edelleen valvovat itse omia töitään, vaikkakin Museoviraston kohdalla val-

vonnan tekee eri yksikkö kuin työn suorittaa. Kilpailu ei nähdäksemme ole vielä ole tervettä tältä osin.

Pääkirjoituksessa todetaan, että *"EU-lainsäädännön nojalla tutkimuslupien myöntäjän on otettava etäisyyttä tilaustutkimuksen toteutukseen".* Mihin väittämä perustuu? Museovirasto antaa tutkimuslupan edelleenkin haluamallaan ehdoilla. Etäisyyttä on otettava siten, että luvan myöntäjällä ei voi olla taloudellista tai muuta asiatonta riippuvuussuhdetta tutkimuksen toteutukseen, millä pyritään estämään korruptioepäilysten mahdollisuus ja varmistamaan tasapuolinen viranomaistoiminta.

Pääkirjoituksessa sanotaan että *"Liikesalaisuuksiin vedoten yksityisen yrityksen on helppo sulkea viranomaiset pois neuvotteluista ja pitää yksityiskohdat salassa."* Mitkään mahdolliset liikesalaisuudet eivät estä neuvottelemasta Museoviraston kanssa eivätkä tutkimuksen, tai tutkimussuunnitelman asianmukaista arviointia. Yrittäjät tosin kokevat tarjouksen hinnanmuodostuksen yksityiskohtien avaamisen Museovirastolle ja erälle maakuntamuseoille ongelmalliseksi, koska nämä tahot kilpailevat yritysten kanssa samoista toimeksiannoista.

Pääkirjoituksessa sanotaan *"Bisneksen kentällä arkeologian alasta on tullut yhä houkuttelevampi."* Mihin väite perustuu? Arkeologiaa yritystoimintana harjoittavat pääosin arkeologit itse, mm. oman alansa työtä saadakseen ja elantonsa ansaitakseen. Ei arkeologia ole houkutelut vähääkään bisneksentekijöitä – isoja yksityisiä toimijoita ei alalle ole pyrkinyt.

Pääkirjoituksessa todetaan: *"Tilaustutkimusten tarjouksiin liittyvän päätösvalan siirtäminen yksityisille tilaajille oli helppo, mutta eettisesti kyseenalainen ratkaisu".* Väite on käsitteellisesti ottaa pois yksityiseltä tilaajalta päätösvalta omiin rahoihinsa? Sitä sanotaan sosialisoinniksi. Entä jos tilaaja on valtio tai kunta? Päätösvaltaa pyytämistään tarjouksista ei tosin ole koskaan "tilaajalle siirretty" – se on aina ollut tilaajalla. Aiemmin tilaajalla

ei ollut mahdollisuutta valita kustantamansa arkeologisen työn tekijää eikä kyseenalaistaa työn hintaa. Tilaaja saattoi vain ottaa tai jättää Museoviraston "tarjouksen". Eettistä on se, että arkeologit kantavat vastuunsa yhteiskunnalle siitä, että työ tehdään hyvällä ammattitaidolla tehokkaasti, tarkoituksenmukaisesti ja resursseja tuhlailematta. Sen voi varmistaa vain kilpailutuksella - mikä taas pakottaa tekijät jatkuvasti kehittämään toimintojaan ja menetelmiään.

Pääkirjoituksessa kysytään: "*Kenellä riittää halua ja varaa kehittää arkeologiaa?*" Osaltamme voimme kysymykseen vastata että yksityisillä yrityksillä. Heillä on siihen kyky, motivaatio ja palava halu. Jos markkinat toimivat normaalisti, yrityksille kertyy varoja, joilla sekä yritystä että koko alaa voidaan kehittää. Arkeologian kehittäminen on ARKY ry:n yksi keskeinen tavoite.

Pääkirjoituksessa todetaan: "*Lisäksi viranomaisen on vaikea kyseenalaistaa aggressiivisesti puolustautuvan tilaajan tai tutkimusten toteuttajan työtä*". Mihin väite perustuu? Pätevällä viranomaisella ei pitäisi olla mitään vaikeutta kyseenalaistaa ja hylätä huonoa työtä – asiallisesti perustellen, kuten hyvä hallintotapa edellyttää. Viranomaisen päätökset ja "tuomiot" on voitava kyseenalaistaa – olkoon se sitten puolustautumista. Huonon työn hylkääminen ei myöskään voi riippua mitenkään siitä, kuka työn on tilannut tai tehnyt.

Toisin kuin kirjoituksessa väitetään, "*arkeologiaa tuntemattomalla tilaajalla*" ei ole "*valtaa päättää tutkimustehtävästä*". Museovirasto lausunnoissaan ja tutkimusluvuissaan määrää sen, mitä muinaisjäännökselle pitää tehdä ja miten, silloin kun on kyse mm. 15§:n kajoavista tutkimuksista. Inventointien kohdalla, mihin lupia ei tarvita, Museovirasto lausunnossaan antaa tehtävän ja voi sitten myös hylätä edellytetyn tutkimuksen raportin tai pyytää täydentämään sitä.

Pääkirjoituksessa esitetään, että jokin "*puolueeton asiantuntijataho*" tai viranomainen va-

litsee tilaajan puolesta arkeologisen työn tekijän ja että "*kaupallisen tilaajan*" käsiin ei saa jättää päättänytä työn tekijästä. Valtio ja kunnat voivat siis kirjoittajan mielestä päättää itse keneltä työn tilaavat mutta yksityinen ei. Miksi? Museovirasto voi rajoittaa "tilaajan vapautta" jo nytkin olemalla myöntämättä epäpätevälle tutkimuslupaa tai olemalla hyväksymättä epäpätevää työtä. Ajatus siitä että "*kaupallinen tilaaja*" haluaisi tarkoituksellisesti tilata viranomaisen edellyttämän ja hankkeensa etenemisen kannalta välttämättömän työn epäpätevältä toimijalta on absurdi.

Pääkirjoituksessa ollaan huolissaan arkeologi -ammattinimikkeestä. Arkeologiksi voi itseään väittää kuka tahansa, mutta edellä sanottuun viitaten se tuskin muodostuu ongelmaksi. Kokemuksemme on, että tilaajat - erityisesti ns. kaupalliset - arvostavat ja vaativat pätevyyttä. Arkeologia on siksi vähäväkinen ala, että sinne epäpätevän saati huijarin on hyvin vaikea tunkeutua. ARKY ry:n eräs tehtävä on juuri seurata alan asiantuntemusta. Pätevyyden sekä ammattitaidon seuranta- ja toteamisen menetelmiä on hyvä edelleen kehittää.

Toisin kuin pääkirjoituksessa esitetään, Suomesta ei ole 2010-luvulla tulossa arkeologian "villi itä" vaan olemme erityisesti yksityisten yritysten työn ansiosta siirtymässä villistä ja harvainvaltaisesta idästä kohti avointa ja demokraattista länttä. ♦

Arkeologiayritykset ARKY ry.

Timo Jussila, Mikroliitti Oy

ark-byroo (Arch Tours Oy)

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu Oy

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen &

Luoto Oy

Muuritutkimus ky

Kirjoituksessa mainitut Oikeuskanslerin ja

Kilpailuviraston päätökset ovat netissä:

mikroliitti.pp.fi/kilpailu2

SUOMALAISTEN YLIOPISTOJEN TILA UUDESTA ULOTTUVUUDESTA

VÄHEMMÄLLÄ RAHALLA PAREMPAA TULOSTA?

Viimeksi kuluneet vuodet ovat olleet Suomen yliopistolaitokselle odottamattomia sekä pääosin huonoja uutisia mukanaan tuovia. Ikävät uutiset ovat koskeneet koulutuksen supistamista jo perusopintotasolla, mutta merkittävässä määrin myös jatko-opinnoissa. Supistuksen kohteena ovat olleet kaikki yliopistot ja lähes kaikki niiden koulutusalat. Aluepoliittista painotus on näkyvässä, vaikkakaan aina ei ole helppo erottaa sitä, mistä asiassa on lopulta kysymys.

Olemme saaneet nähdä, kuinka suomalaiset yliopistot ovat nopeasti joutuneet odottamattomiin taloudellisiin vaikeuksiin. Tämä on johtanut niiden tutkimuksen ja opetuksen järjestämiseen sellaiseksi, mikä sopisi nykyisen yhteiskuntamme toimintaan. Huolimatta siitä, että yliopistot olivat säästäneet rahaa jo aiemminkin, on nimenomaan maamme nykyinen hallitus aloittanut aivan uudenlaisen säästämisen, joka on kohdistunut moniin yliopistoihin. Sipilän hallituksen aloitettua toimintansa myös Suomen koulutuspolitiikka on tullut uudelleen arvioinnin kohteeksi. On käynyt myös selväksi, että maassa tuntuu olevan liikaa korkeakouluja ja niiden sisällä oppia antavia kokonaisuuksia, joista sekä valtio että yliopistot itse tuntuvat haluavan päästä eroon.

Erityistarkasteluun tullut Helsingin yliopisto on havainnut, että sen kokonaishoidotus supistuu 15 % eli noin 106 miljoonaa euroa vuoteen 2020 mennessä. Tähän

sisältyy se, että HY:llä oli ollut vuodesta 1755 oikeus ylläpitää apteekkia ja saada apteekkikompensaatiota. Kompensaatio, joka vastasi Helsingin ja Itä-Suomen yliopistojen valtiolle maksamien yhteisöverojen summaa, on tuottanut HY:lle peräti noin 30 miljoonaa euroa vuosittain, ja tämä raha on ollut käytettävissä yliopiston omiin menoihin kuten tutkimukseen. Yllättäen nämä rahat päätettiin leikata Helsingin ja Itä-Suomen yliopistoilta pois.

Syyskuussa 2015 Helsingin yliopisto uutisoi aikovansa vähentää jopa 1200 työntekijää. Saman kuukauden puolivälissä käynnistyivätkin YT-neuvottelut, joiden tuloksena tavoiteltiin 86 miljoonan euron säästöjä. Neuvottelut päättyivät erimielisyyden vallitessa marraskuun lopussa 2015. Tammi-kuussa 27.1.2016 selvisi, että Helsingin yliopisto vähentää 980 työntekijää vuoden 2017 loppuun mennessä. Heistä irtisanottavia on 570, joista 75 on opetus- ja tutkimushenkilökuntaa ja 495 muuta henkilökuntaa. Muu henkilökunta on pääosin hallintohenkilökuntaa, joka on toistaiseksi hakenut uudelleen tehtäviin, jotka on järjestetty toisella tavalla kuin aikaisemmin. Sanotaankin, että työnjakoa tarkistetaan prosessin aikana. Ikävää yliopiston henkilökunnan kannalta on se, että prosessi jatkuu vielä toukokuuhun saakka ja vasta silloin lopullisesti tiedämme, ketkä työntekijät irtisanotaan, ketkä voivat jatkaa. Vaikka meidän tulisi jatkuvasti kehittää uutta

ja dynaamista yliopistoamme, tälle on rajoituksensa, koska pohja tutkimukselta, opetukselta ja hallinnolta uhkaa vajota altamme.

Jostakin syystä, jota tapahtumahetkellä muutama vuosi sitten oli vaikea ymmärtää – kuten nyt jälkeenpäinkin – päätti Suomen Akatemia lakkauttaa valtakunnallisten tohtoriohjelmien rahoittamisen. Tämä oli erittäin valitettavaa, sillä se lopetti yliopistojen välisen tohtorikoulutusyhteistyön. Kuitenkin tämä yhteistyö oli hyödyllistä ja tuloksellista eikä edes kovin kallista Suomen Akatemialle. Jatko-opiskelun rahoittaminen siirtyi yliopistojen ja säätiöiden tehtäväksi. Käytännössä tästä seurasi, että jokainen yliopisto on joutunut kehittämään oman jatkokoulutusjärjestelmänsä. Sitä paitsi jatkokoulutettavien tukemiseen käytettävissä oleva rahoitus on vähentynyt arviolta kymmenesosaan siitä määrästä, mikä oli käytettävissä ennen Suomen Akatemian ylläpitämän järjestelmän romuttamista.

Yliopistoissa aloitetut uudet jatkokoulutusjärjestelmät ovat siinä mielessä hyödyllisiä, että niiden kautta opiskelijat pääsevät tutustumaan toisiin tieteenaloihin. Toisten tieteiden osaaminen onkin luonnollinen toivomus, mutta ei ymmärrettävästi toimi, ellei taustalla ole jo oman tieteenalan vähintään hyvää osaamista. Kuinka tämä tulee tapahtumaan, kun opetuksen määrää vähennetään, on vielä asia, jota emme itsekään tiedä. Näemme mitä on tapahtunut vasta kun olemme saaneet asiasta kokemusta muutaman vuoden kuluessa. Joka tapauksessa yliopistoissa toimivat tutkijakoulut ja niissä käynnistynyt hyvin toiminut yhteistyö on stimuloinut ainakin Helsingin yliopistoa uudistamaan myös kandidaatti- ja maisterikoulutuksensa.

Kevään 2015 kuluessa Helsingin yliopisto käynnisti suuren koulutus uudistuksen, josta käytetään nimeä Iso Pyörä. Päämääränä on selkeyttää tutkintorakennetta, helpottaa opiskelijalle sopivimman oppiaineen löytämistä

sekä liikkuvuutta eri tutkintojen ja korkeakoulujen välillä. Opetuksen laatua pyritään parantamaan ja opiskelijoiden osaamista tätä kautta edelleen kehittämään. Ison Pyörän yksi keskeinen tavoite on kandidaatti- ja maisterikoulutuksen uudelleenjärjestäminen siten, että nykyisen opetuksen tilalle tulevat kandidaatti- ja maisteriohjelmat. Oppiaineiden omalle koulutukselle tämä merkitsee, että tuttujen oppituolien nimet katoavat ja uudeksi nimeksi tulee sellaista, joka yhdistää: esimerkiksi arkeologia ja taidehistoria nimetään "ymmärtämiseksi ja/tai tulkinnaiksi".

Yhdistäminen saattaa olla kiinnostavaa, mutta se on ainakin etukäteen katsoen myös arvaamatonta ja siihen liittyy huoli oppialan oman opetuksen roolin vähenemisestä. Meillä ei ole enää mahdollisuutta käyttää yhtä paljon aikaa arkeologian opettamiseen kuin aikaisemmin ja opiskelijat saavat sen sijaan tutustua muun muassa folkloristiikkaan, kansatieteeseen, uskontotieteeseen, maailman kulttuuriin ja taidehistoriaan. Mikä heidän arkeologian osaamistasonsa tulee kaiken tämän jälkeen olemaan, on kysymys, johon kukaan ei osaa valitettavasti vielä varmasti vastata. Tilanne alkaa toivottavasti kuitenkin selkiytyä, kunhan ehdimme yhdessä eri oppiaineiden opettajien kanssa suunnittelemaan tarkemmin yhteisiä opetustavoitteita ja kaikille tarpeellisia kursseja. Kandidaattiohjelmien osalta ollaan nyt siinä tilanteessa, että ohjelmien osanottajaoppiaineet, kokonaisuuksien nimet ja johtoryhmät on päätetty. Maisteriohjelmien osalta johtoryhmiäkään jäsenet eivät ole kokonaan vielä koossa, vaikka toiminnan kuuluisi alkaa molemmilla tasoilla jo ensi vuoden syksyllä.

Vaikka voisi jo ajatella edellä olevan ongelmia kylliksi, näin ei vielä ole. Helsingin yliopistossa on meneillään useita laajoja saaneerausohjelmia, jotka eivät alun alkujaan liittyneet työntekijöiden vähennyksiin. Edellä esitetyistä uudistuksista seuraa, että opiske-

lijoiden sisäänottoa on vähennettävä. Kun jo nyt puhumme pienistä sisäänotoista, alkaakin olla jo vaikea ennustaa, kuinka moni Helsingin yliopistoon pyrkineistä opiskelijoista tulisi olemaan nimenomaan arkeologian opiskelijoita. Asiaa mutkistaa edelleen se, että yliopiston hakuprosessissa nimi *arkeologia* mitä todennäköisimmin saattaa jäädä sivuun ja tilalle tulee yleisluonteinen hakuteema, jossa välähtää parhaassa tapauksessa sana *kulttuuri*. Mutta edes tämä ei ole varmaa, vaan nimi saattaakin liittyä johonkin muuhun. Suunnitelmat ovat vielä siinä määrin epäselviä, että on vaikea ennustaa, millaisen muodon ne tulevat saamaan.

Yhdeksi oleelliseksi kysymykseksi nousee se, voimmeko uudessa tilanteessa luottaa siihen, että yliopistomme säilyttää asemansa ”maailman 50 parhaan yliopiston” tuntumassa ja että se vielä kehittää tutkimustaan ja opetustaan. Oikeastaan helppoja vaihtoehtoja ei ole. Myös tulevaisuudessa on pystyttävä toimimaan vähintään opetuksen ja tutkimuksen nykyisellä tasolla, mutta mieluummin vielä paremmin. Näillä näkymin tehtävä on kuitenkin pystyttävä tekemään huomattavasti vähemmillä resursseilla.

Meille on suositeltu keskittymistä vain johonkin yhteen arkeologian osa-alueeseen – mahdollisimman korkean kansainvälisen tason saavuttamiseksi. Keskittyminen vain yhteen alueeseen johtaisi kuitenkin siihen, että laaja kirjo kiinnostavaa ja tärkeää jäisi tekemättä. Helsingin yliopistossa on 1800-luvulta

lähtien tutkittu kivi- ja pronssikauden arkeologiaa ja niitä on varmasti edelleenkin syytä tutkia. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että luopuisimme kokonaan muista periodeista tai että emme olisi kiinnostuneita esimerkiksi lähelle omaa aikaamme keskittyvästä forensisestä arkeologiasta, jonka osaamista nykyisin tarvitaan. Näin ollen meidän on voitava tehdä monenlaista tutkimusta ja pystyttävä opettamaan monia arkeologian alueita, erityisesti tietenkin niitä, jotka ovat meitä lähellä ja joita osaamme. Asia on entistä oleellisempaa, kun Iso Pyörä pyörii ympärillämme.

Huolimatta monista ongelmista on myös tässä tilanteessa nähtävä mahdollisuuksia ja uskottava, ettei tulevaisuus ole vain toivoton. Jos yhteistyö tieteiden välillä alkaa toimia ja jos pystymme kaikesta huolimatta ylläpitämään opetustamme ja tutkimustamme sekä vielä nykytilanteen jälkeen vähitellen jälleen kehittämään sitä, meillä on paljonkin mahdollisuuksia. Tulevaisuus on täynnä mielenkiintoisia vaihtoehtoja, joihin siis kannattaa tarttua. ♦

Mika Lavento
Arkeologian professori

mika.lavento@helsinki.fi
Arkeologia
FHKT-laitos
PL 59 (Unioninkatu 38 F)
00014 Helsingin Yliopisto

PROFILOITUMINEN JA ARKEOLOGIAN IDENTITEETTI

Utiset Museoviraston kurjistamisesta ja yliopistojen myllerryksistä antavat lohduttoman kuvan myös arkeologian tilanteesta ja asemasta Suomessa. Sekä toteutuneet leikkaukset että yliopistojen – ja ehkä erityisesti pienten humanististen tieteenalojen – yllä häälyvät epämääräiset uhkat luovat ymmärrettävästi turhautuneisuutta, epävarmuutta ja pessimismin sekä negatiivisuuden sävyttämää ilmapiiriä.

On tietysti mahdotonta sanoa, mihin nyt käynnissä olevat muutokset loppujen lopuksi johtavat ja miltä arkeologian kenttä Suomessa näyttää viiden tai kymmenen vuoden päästä. Jos kuitenkin ajatellaan arkeologiaa Suomessa juuri tässä hetkessä, ainakaan itse en vaihtaisi nykyistä tilannetta vaikka kaksikymmentä tai neljäkymmentä vuotta sitten vallinneeseen tilanteeseen. Myöskään kaikkien arkeologian kenttää koskettavien muutosten ei sinänsä, siis periaatteessa, tarvitse merkitä pelkästään asioiden huonontumista – olkoonkin, että esimerkiksi yliopistojen tempoilevien ja paniikinomaisten kehittämistoimien lopputulosta voi vain arvailla.

Suomen arkeologian toimintakentän ongelmia ei ole syytä vähätellä, mutta tässä puheenvuorossani en kuitenkaan aio keskittyä yleiseen kurjuudesta ja uhkakuvista valitteluun, vaan haluan tarkastella lyhyesti kahta ajankohtaista aihetta – profiloitumista ja arkeologian muuttuvaa koulutusta – lähinnä positiivisesta näkökulmasta. Nämä aiheet

tuntuvat esiintyvän ainakin osalle arkeologikunnasta turhina ja uhkaavina asioina, mutta itse näen molemmat (periaatteessa) hyvinä asioina, vaikka pidän vastenmielisenä poliittista kehystä, josta muutospaine nousee. Viroksun syvästi sitä kapea- ja lyhytnäköistä korkeakoulupolitiikkaa, jota maassa tällä hetkellä tehdään, ja johon esimerkiksi profiloitumispuhe vahvasti kytkeytyy. Samalla tavoin poliittinen puhe esimerkiksi "päällekkäisyyksien karsimisesta" tuntuu aivan liian usein heijastelevan yksisilmäisyyttä ja/tai täydellistä ymmärtämättömyyttä tutkimuksen ja koulutuksen maailmasta.

PROFILOITUMINEN

"Poisvalitseminen" ja "päällekkäisyyksien karsiminen" ovat esimerkkejä siitä uudiskielisestä retoriikasta, jota etenkin viime aikoina on viljelty yliopistoja koskevassa poliittisessa puheessa ja joka on myös eri tavoin realisoitunut yliopistojen "kehittämistoimien" yhteydessä. "Profiloituminen" on myös yksi tämän retoriikan avainsanoista ja "profiloitumistyö" on ollut hyvin näkyvästi läsnä esimerkiksi omassa yliopistossani ja työssäni erityisesti vuodesta 2015 lähtien. Koska profiloituminen yhdistyy hyvin vahvasti nykyisen poliittisen tahdon kapea- ja lyhytnäköiseen markkinafundamentalismiin ja innovaatiofantasioiden ohjaamaan korkeakoulupolitiikkaan, profiloi-

tumispuhe ja -toimet voivat ymmärrettävästi herättää epäluuloja, inhoa ja pelkoa esimerkiksi (vaikkakaan ei pelkästään) akateemisen vapauden vähenemisestä.

Vaikka pelkään ja vieroksun monia niistä asioista, joita profiloitumisen nimissä tehdään tai voidaan tehdä, (omaehtoinen) profiloituminen sinänsä on mielestäni tärkeää ja järkevää. Tämä on aivan erityisen oleellista sellaisilla pienillä tieteenaloilla kuin arkeologiassa, jonka potentiaalinen toimintakenttä kattaa koko maailman ja koko inhimillisen elämän kirjon sekä miljoonien vuosien aikajänteen. On päivänselvää, että näissä puitteissa esimerkiksi ei ole mahdollista tehdä kaikkia niitä asioita, jotka teoriassa liittyvät arkeologian toimialueeseen. Niinpä mielestäni on vastuutonta antaa esimerkiksi opiskelijoiden ymmärtää, että arkeologian opinnäytteen yliopistossa X voi aivan yhtä hyvin tehdä Lapin kivikaudesta kuin Balin taide-esineistä tai Etelä-Amerikan kaivosteollisuuden kulttuuriperinnöstä. Teoriassa mistä tahansa aiheesta on toki synnyttävissä opinnäytetyö missä tahansa Suomen arkeologian oppiaineista, mutta tosiasiallisesti asiantuntemus ja osaaminen on pienissä yksiköissä väkisinkin merkittävästi rajatumpaa kuin (arkeologian) maailmassa on kiinnostavia ja tärkeitä asioita tutkittavaksi.

Profiloituminen – kun siis kyse on asiasta itsestään eikä poliittisesta höpöttämisestä – on sen tietotaidon tunnistamista ja ruokkimista, missä itse kukin yksikkö on parhaimmillaan. Profiili luonnollisesti elää ja muuttuu ajan myötä, mutta strateginen ajattelu luo ainakin periaatteessa paremmat toimintaedellytykset ja jatkuvuuden kuin päämäärättömästi sinne tänne sinkoileminen ja ajelehtiminen. Minä en ainakaan kaipaa tutkimusympäristöjä, joissa yksinäiset sankaritutkijat pusertavat itse kukin omia juttujaan ja pahimmillaan vielä vartioivat mustasukkaisesti "omia" aiheitaan tai aineistojaan. Kaikkia ihmisiä ei

voi eikä tarvitse pusertaa samoihin tekemisen tapoihin, mutta yleisesti ottaen yhdessä tekeminen tuottaa uskoakseni parempaa tulosta ja enemmän kuin yksinään puurtaminen. Ja jotta tämä toimisi, tarvitaan luonnollisesti yhteisiä intressejä ja kiinnostuksenkohteita, eli käytännössä siis profiloitumista.

Profiloitumista ei tarvitse ymmärtää kapeakatseisesti tekemistä ja ajattelua rajoittavaksi karsinoimiseksi, vaan keinoksi ja mahdollisuudeksi tehdä asioita hyvin. Sen myöntäminen, että rajallisilla resursseilla ei voi tehdä mitä tahansa missä tahansa (ainakaan hyvin, tai niin hyvin kuin sitä voisi tehdä jossain muualla) ei ole akateemisen vapauden rajoittamista. Profiloituminen ei ainakaan minun näkökulmastani tarkoita mahdollisuuksien rajoittamista vaan pikemminkin parempien toimintaedellytysten luomista. Kun esimerkiksi Oulun yliopiston arkeologian profiilissa korostuu "pohjoisuus", se ei sinänsä rajaa tutkimusta mihinkään tiettyyn maantieteelliseen alueeseen (kuten Pohjois-Suomeen) tai tiettyyn aikaan. En esimerkiksi katso profiloitumisen millään tavoin rajoittavan omia tekemisiäni tai kiinnostuksenkohteitani, joihin toki kuuluu helposti "pohjoisiksi" hahmotettavia teemoja, mutta yhtä lailla aiheita kuten Prahan ryöstäminen kolmekymmentävuotisen sodan lopussa tai klassillinen maailma ja sen perintö. Kyse on vain näkökulmista ja kehyksestä.

Ainakaan nykyisen toimintakulttuurimme puitteissa profiloituminen ei tarkoita minikäänlaista sanelupolitiikkaa. Kukaan ei kerro kenellekään, mitä saa tai ei saa tutkia, vaan profiloitumisessa on enemmänkin kyse yhteisten intressien ja vahvuuksien tunnistamisesta ja yleisellä tasolla päämäärätietoisesta tekemisestä. Käytännössä tarkastelun kohteena ovat pohjoiset alueet laajasti ymmärrettyinä ja/tai laajemmat menneisyyden prosessit ja ilmiöt – olipa kyse sitten vaikkapa neoliti-

saatiosta tai kolonialismista – joita katsotaan pohjoisesta käsin.

Etelä-Kiinan pronssikaudesta kiinnostuneille löytyy maailmasta varmasti parempia tutkimusympäristöjä kuin Oulun yliopisto, mutta vaikkapa "egyptomanioita" tai "kiinamanioita" voi aivan mainiosti tutkia myös pohjoisuuden teeman puitteissa. Kyse on jälleen näkökulmista ja viitekehyksistä. Vaikka käytännössä esimerkiksi omassa yksikössäni tehdään hyvin monenlaista tutkimusta melko monenlaisista asioista, yleisen viitekehyksen ja tematiikan tasolla eri tutkimusaiheiden välillä on kytköksiä, jolloin äkkiseltään katsoen keskenään erilaisetkin tutkimukset tukevat enemmän tai vähemmän suorasti toisiaan. Näin yksikössä tehtävälle työlle muodostuu myös omanlaisensa "habitus". Itse en näe mitään erityistä itseisarvoa sillä, että kaikki puuhastelevat yksikseen omien asioidensa kimpussa, vaan uskon enemmän yhdessä tekemisen voimaan – mikä ei tietenkään tarkoita, että kaikkien pitäisi kaiken aikaa tehdä kaikkea yhdessä.

ARKEOLOGIAN IDENTITEETTI

Profiloitumisen ohella yliopistoissa on painetta luoda, ellei suurempia yksiköitä, niin vähintäänkin suurempia ja laaja-alaisempia tutkinto-ohjelmia, missä yhtenä uhkana voi nähdä tutkinto-ohjelmien muuttumisen epä-määräiseksi yleishumanistiseksi sillisalaatiksi. Suurempien ja potentiaalisesti palapeli-maisten tutkinto-ohjelmien muodostamisen voi toki nähdä sotivan, ainakin jossain määrin, profiloitumisen ideaa vastaan, mutta nyt käynnissä olevan tempoilevan ja paniikinomaisen yliopistopolitiikan aikana sisäiset ristiriitaisuudet ovat enemmän sääntö kuin poikkeus. Tästä asiasta voivottelu ei tässä yhteydessä ole kuitenkaan oleellista, vaan nostaisin esiin – jälleen enemmän periaatteel-

lisena asiana kuin miten sitä käytännössä tehdään – laajempien tutkinto-ohjelmien merkityksen arkeologian kannalta.

Olen eri yhteyksissä kuullut laajemmista tutkinto-ohjelmista puhuttavan jonkinlaisena uhkana arkeologialle ja alan koulutukselle. On tietysti mahdollista, että väärin tai huonosti tehtynä laajoilla tutkinto-ohjelmilla on negatiivinen vaikutus arkeologian opetukseen ja siten tieteenalalle yleisemmin, mutta itse näen uusien ohjelmien muodostamisessa enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia, ainakin periaatteellisella tasolla. Uudenlaisten laaja-alaisten tutkinto-ohjelmien luominen – prosessi, joka on eri tavoin käynnissä kaikissa kolmessa arkeologiaa opettavassa yliopistossa – antaa myös erinomaisen tilaisuuden pohtia sitä, mistä arkeologiassa on tai pitäisi pohjimmiltaan kysymys: mitä ja millaista arkeologian pitäisi olla nyky-yhteiskunnassa.

Suurempien tutkinto-ohjelmien muodostamisen uhkana voi nähdä arkeologisen osaamisen rapautumisen ja itsenäisyyden menettämisen. Mutta tuleeko arkeologian nykypäivänä tai tulevaisuudessa ollakaan samanlaista kuin se oli kymmenen tai kolmekymmentä vuotta sitten? Vastaavatko arkeologian koulutuksen sisällöt ja koulutuksesta saatavat tiedot ja taidot niitä tarpeita, joita nykyisissä menneisyyden ja kulttuuriperinnön kysymyksissä tarvitaan? Tiedämmekö me ja osaammeko me tunnistaa ne tiedot ja taidot, joiden avulla arkeologit (ja monien muiden tieteenalojen edustajat) voivat löytää paikkansa maailmassa. Esimerkiksi kaivaukset, esinetuntemus ja arkeologisten kohteiden suojelu ovat osa arkeologiaa, mutta ovatko ne se arkeologian kova ydin, jonka ympärille arkeologian koulutus pitää ja kannattaa rakentaa? Onko arkeologien paikka ainoastaan tai pääasiassa museo- ja yliopistomaailmassa?

Arvelen, että omat vastaukseni näihin ja muihin vastaaviin kysymyksiin eroavat monen muun arkeologin näkemyksestä, mutta

mielestäni näitä kysymyksiä on syytä ajatella avoimin mielin. Nähdäkseni yksi Suomen arkeologian ongelma on, että tällaisia asioita on ainakin vanhastaan pohdittu aivan liian vähän ja arkeologian olemassaolon perustana on nähty lain asettamat velvoitteet arkeologisen kulttuuriperinnön suojelusta ja tutkimuksesta.

Koulutuksessa tapahtuviin muutoksiin liittyen minä en ainakaan näe, että arkeologian muodollisella "itsenäisyydellä" sinänsä olisi mitään mainittavaa itseisarvoa. Omassa oppiaineessani (nykyisin virallisesti "arkeologian yksikössä") olemme omaehtoisesti kehittäneet ja syventäneet sinänsä pitkäaikaista yhteiseloä kulttuuriantropologian kanssa ja esimerkiksi luoneet aidosti integroidut yhteiset perusopinnot, jotka rakenteeltaan ja sisällöltään eroavat varsin merkittävästi "perinteisistä" arkeologian perusopinnoista. Yhteiseloä on myös halua kehittää edelleen. En katso tämän vähimmässäkään määrin "rapauttavan" arkeologiaa, vaan päinvastoin

avaavan uusia mahdollisuuksia ja näkökulmia sekä toisaalta myös profiloivan Oulun yliopiston arkeologian opetusta ja tutkimusta tietyllä tavalla. Mielestäni tieteenalojen välisten raja-aitojen kaataminen – tai ainakin madaltaminen – on lähtökohtaisesti positiivinen asia, jota laajempien tutkinto-ohjelmien luominen oikein tehtynä palvelee. Arkeologian toimintakenttä ja maailma sen ympärillä on muuttunut ja muuttuu epäilemättä jatkossakin. Pitäisin outona, jos arkeologian koulutus ja tutkimus eivät muuttuisi siinä mukana. ♦

Vesa-Pekka Herva
Arkeologian professori

vesa-pekka.herva@oulu.fi
Arkeologia
PL 1000
90014 Oulun yliopisto

MANKBYN RIIHI

KUNINKAANKARTANON PITKÄAIKAINEN TUOTANTORAKENNUS

ABSTRACT

The Drying Barn of Mankby A long-term Production Building for the Royal Demesne

During the excavations of the medieval village of Mankby in Espoo, a remarkably large building with a hearth was found in the western part of the village. The building was interpreted as the drying barn of the royal demesne of Espoo and it seems to have been in use from the 16th century until the 18th century, i.e. at a point when the medieval village settlement had disappeared from the site. The building had three rooms of which the southern room and a part of the middle room were excavated during the field seasons 2007–2012. This exceptionally large and robust barn construction is an indication of the effective and large-scale grain production on the demesne. Furthermore, the barn constitutes a materialization of king Gustavus Vasa's outspoken ambitions to introduce drying barns in the realm of Sweden, especially in royal demesnes and castles, as a method to make grain production more efficient.

Kesällä 2008 Espoon Mankbyn keskiaikaisen kylätontin tutkimuksissa paljastui poikkeuksellisen suuri ja hyvin säilynyt uunirakenne kylätontin läntisestä reunasta. Uunirakenne oli havaittu jo alueen inventoinnissa vuonna 2004, mutta rakenteen todellinen koko, säilyneisyys ja siihen liittyvä rakennus (nro 13) paljastui vasta Helsingin Yliopiston ja Espoon kaupunginmuseon tutkimuskaivauksissa vuosien 2007–2013 aikana. Tutkimuskaivausten tavoitteena oli tutkia keskiaikaisen Mankbyn kylän vaiheita ja rakennuksia, mutta tämä poikkeuksellisen suuri rakennus ei tuntunut sopivan keskiaikaiseen kylään, vaan ennemminkin lähellä sijainneeseen Espoon kuninkaankartanoon. Tutkimusten edetessä vahvistui käsitys siitä että kyseessä oli Espoon kartanon riihi, eli viljan kuivaamiseen ja puintiin tarkoitettu talousrakennus. Tulkintaan vaikutti uudelle ajalle ajoittuva löytöaineisto, vastineet kansatieteellisessä aineistossa ja yhtäläisyys kirjallisessa lähdeaineistossa esiintyvien kuninkaankartanoiden riihien kanssa.

Mankbyn kylä hylättiin vuonna 1556 kruunun ottaessa kylän maat haltuunsa uuden kuninkaankartanon perustamista varten ja määräten kyläläiset muuttamaan naapurikyliin (Ramsay 1924, 263–269, 339–340). Kuninkaankartanon keskus rakennettiin naapurikylän Esbobyen alueelle, Gumbölenjoen alajuoksulle. Mankbyn kylän alue ei kuitenkaan autioitunut kokonaan, sillä vuodelta

Riihirakennuksen eteläisin huonetila, eli riihi, kokonaan esiin kaivettuna vuonna 2013. Huoneen neliskulmainen uuni erottuu kuvan ylälaidassa, samoin kuin siitä pohjoiseen lähtevä kivinen seinälinja. Kuvan alareunassa näkyvät suuret, sammalpeitteiset luonnonkivet on tulkittu rakennuksen perustuskiviksi. Kuva otettu idästä. Kuva: Georg Haggrén.

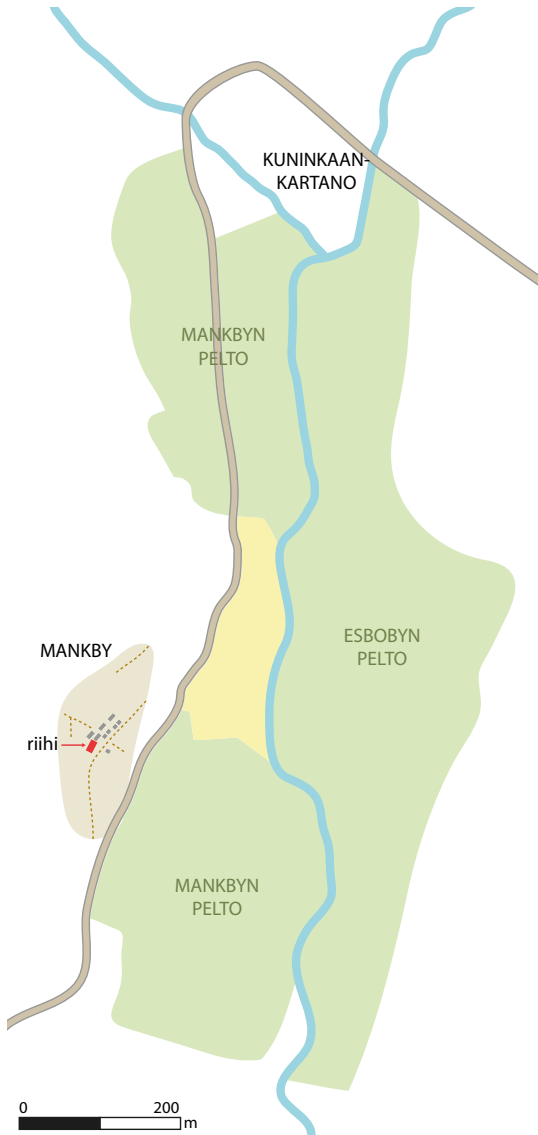
1557 on maininta Mankbyn latokartanosta, eli kuninkaankartanon navetta-alueesta (KA 3073 s. 79), joka on mahdollisesti sijainnut kylän vanhalla paikalla, kuninkaankartanosta lounaaseen sijaitsevan Finnsinmäen itärinteellä. Kartanon viljelemät Mankinpellot sijaitsivat Mankinjoen rannassa, Finnsinmäen itäpuolella, mikä teki Finnsinmäen itärinteestä sopivan paikan kuninkaankartanon riihelle. (Haggrén & Rosendahl in press.)

RIIHI OSANA KARTANON TUOTANTOA

Euroopan pohjoisilla alueilla viljasato on kuivatettu sadonkorjuun jälkeen. Kansatieteellisestä aineistosta ilmenee, että viljaa on pääasiassa kuivatettu jauhinkivillä jauha-

misen mahdollistamiseksi, sillä perinteiset jalkamyyllyt pystyivät jauhamaan vain erittäin kuivaa viljaa. Varsinkin kostean kasvukauden sattuessa kuivaus on ollut tarpeellista myös viljan säilymisen kannalta. Usein viljaa kuivattiin vain pienissä erissä, tarpeen mukaan, eikä erillistä kuivausrakennusta välttämättä tarvittu, sillä kuivaus voitiin suorittaa saunassa tai jopa uunissa. Länsi-Suomessa, Baltiassa ja Pohjois-Ruotsissa on sen sijaan ollut vallalla tapa kuivattaa koko sato riihessä syksyllä sadonkorjuun jälkeen. (Talve 1960: 104-106, 229, 253, 459, Talve 1961, Vuorela 1975: 184-192)

Riihessä vilja kuivataan ennen puintia, eli lyhteet kuivatettiin lämmitetyssä huoneessa, jonka jälkeen kuivat jyvät oli helppoa erottaa oljista ja akanoista. Länsisuomessa tyypillisin

Espoon kuninkaankartanon tärkeimmät pellot 1500-luvun lopulla olivat Mankbyn ja Espoby's entiset pellot Mankinjoen rannoilla. Mankbyn autioituneella kylätontilla sijaitsi mittava riihi. Kartanon muu rakennuskanta sijaitsi Esboby's vanhalla tonttimaalla pellojen pohjoispuolella. Kartta: Maija Holappa.

riihi oli ns. *luuvariihi*. Rakennus muodostui yleensä kolmesta osasta: varsinainen *riihi*, eli lämmitetty kuivaushuone; *luuva*, jossa puin-ti tapahtui; ja olkilato, johon kerättiin talteen oljet. (Talve 1961, Vuorela 1975: 385–389, Wilmi 2003: 170–171) Luuvariihi oli tehokas

tuotantorakennus erillisten huonetilojen ansiosta, sillä puinti saatettiin aloittaa seuraavan erän vielä kuivuessa. On esitetty, että vaikka riihet sinällään edustivat itäistä perinnettä, luuvariihin omaksuminen olisi tapahtunut ruotsalaisten vaikutteiden ansiosta (ruots. *loge*: puintilato), ja että tämä malli olisi tullut käyttöön viimeistään 1500-luvulla (Vuorela 1975: 385). Mankbystä löytyneen rakennuksen pohjakaava sopii hyvin länsisuomalaisen luuvariihin perusajatukseen, jossa on kolme huonetilaa ja uuni riihen takanurkassa (vrt Talve 1961: kuva 51, s. 121).

Riihen käyttö Espoon kuninkaankartanossa ei kuulunut pelkästään paikalliseen talonpoikaisperinteeseen, vaan se oli tietoista Vaasa-ajalle tyypillistä tuotannon tehostamista. Kustaa Vaasa osoitti useampaan otteeseen huolensa siitä, että suuri osa maan viljasta tuhoutuu liian kosteissa olosuhteissa ja vuonna 1544 kuningas määräsi, että kaikkiin kruunun linnoihin ja kartanoihin on pystytettävä riihiä suomalaisen ja virolaisen mallin mukaan (Talve 1961:52). Ei siis ole sattuma, että Espoon kartanosta löytyy mittava riihi. Kuninkaankartanon tuli olla esimerkillinen tuotantolaitos ja laajamittainen riihikuivaus sopi siten hyvin kuninkaankartanon ideologiaan. Ruotsin puolella talonpojat vastustivat riihiin omaksumista, vaikka läpi uuden ajan heitä korkeammalta taholta siihen kannustettiin. Ruotsin kuninkaankartanoihin ja linnoihin 1500-luvun lopulla rakennetuista riihistä on sen sijaan säilynyt useampia mainintoja. (Talve 1961: 63)

Raaseporin latokartanossa on todennäköisesti ollut Espoon kartanon riihtä vastaava rakennus. Vuodelta 1722 olevassa katselmuksessa mainitaan Raaseporin latokartanon riihirakennus, joka koostui kahdesta riihestä ja niiden välissä sijainneesta puimahuoneesta. Riihi oli leveydeltään noin 6,7 m ja pituudeltaan noin 25 m, joten se vastaa rakenteiltaan ja kokoluokaltaan Espoon kartanon riihtä.

(KrA: Husesynskontoret: Husesyn på sätteriet Rasseborg 3.2. 1 722 (FR 43 7), Haggrén et al. 2012:42). Espoon Mankbystä löytyneessä riihessä on sen sijaan vain yksi uuninpohja, joten riihirivin toisessa päässä on todennäköisimmin sijainnut olkilato.

Mankbyn riihen sijainti on hyvin tyypillinen. Käytännön syystä riihen tuli sijaita lähellä peltoja, mutta paloturvallisuuden vuoksi erillään asuinrakennuksista (Talve 1961:9). Kylän autoitumisen jälkeen tyhjä tonttimaan Mankinpeltojen vieressä on ollut riihelle täydellinen sijoituspaikka. Mankbyn entiset pellot käsittivät melkein puolet kartanon peltopinta-alasta, ja näiden peltojen tuotto oli helppoa kerätä talteen autoituneella kyläalueella sijaitsevaan riiheen. Espoon kartanon tileistä ilmenee, että vuonna 1586 kartanoon rakennettiin uusi riihi luuvineen (Ramsay 1924:289), mikä ajallisesti sopisi hyvin yhteen löydetyn riihijäännöksen kanssa. Tileissä on mainta myös kartanolle neljä vuotta myöhemmin (vuonna 1590) rakennetusta olki- ja ruumenladosta. Todennäköisesti tämä lato on sijainnut riihirakennuksen yhteydessä, kuten kansatieteellisen aineiston perusteella oli tapana (vrt. Talve 1961: 11).

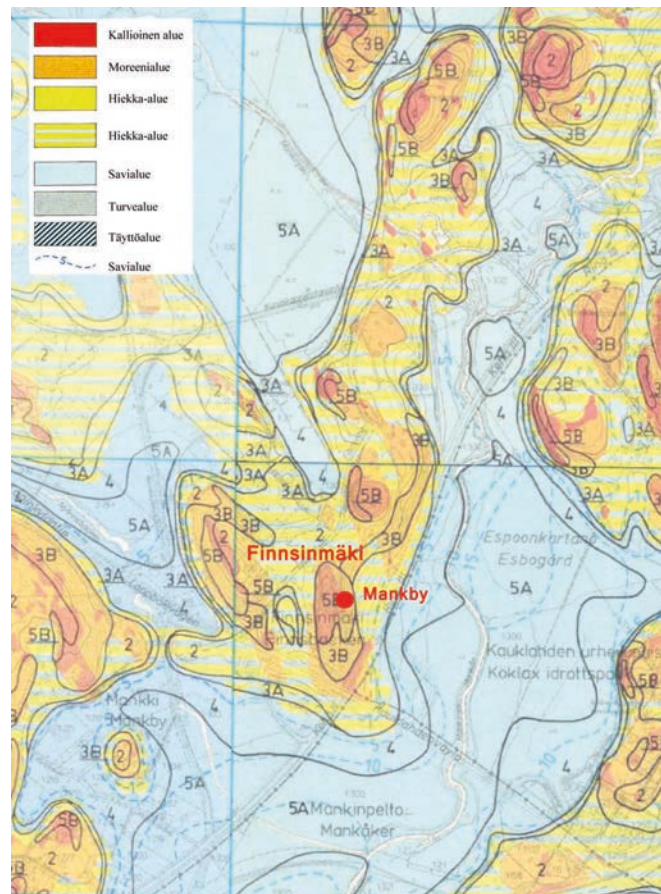
RAKENNUS 13 – RIIHEN JÄÄNTEET MANKBYN TONTILLA

Mankbyn kylätontilta löytynyt riihi sijaitsi Finnsinmäen itärinteessä olevalla terassilla. Riihen rakentamista varten terassia muokattiin paksuilla täyttöhiekkakerroksilla, joilla on peitetty samalla paikalla sijainneiden nel-

Mankbyn kylän ja samalla riihen sijainti Finnsinmäellä. Finnsinmäki koostuu hienosta hiekasta ja moreenista, joten riihen perustuksia varten tarvittut täyttöhiekat on saatu lähiympäristöstä. Kuva: Espoon karttapalvelu.

jän keskiaikaisen rakennusvaiheen jäännöksiä ja lujitettu terassia kestämaan paremmin massiivisen riihirakennuksen painoa. Täyttöhiekka on todennäköisesti saatu lähiympäristöstä, sillä Finnsinmäki koostuu pääasiassa vaaleasta hienosta hiekasta ja moreenista.

Riihirakennusta tutkittiin tutkimuskaivauksen yhteydessä vuosina 2007–2012. Tutkimuksissa pyrittiin säilyttämään kaivauksissa löydetty rakenteet alueelle perustettavaa arkeologista puistoa varten, minkä vuoksi rakennusten seinä- ja uunirakenteita ei purettu. Rakennusta on kaivettu useassa eri vaiheessa usealla eri kaivausalueella, mikä on antanut haasteita rakennuksen ja sen kulttuurikerrosten tulkintaan. Tulkintoja hankaloittivat myös samalla paikalla olleet neljä vanhempaa rakennusta, sillä selkeiden kulttuurikerrosten

puuttuessa oli eri rakennusvaiheiden erottaminen toisistaan hankalaa.

Rakennus sijaitsee vuoden 2007 kaivaus-alueella 3 ja vuosien 2008–2012 alueilla 9, 13 ja 20, tosin täyttöhiekkakerrokset ulottuvat myös alueiden 17 ja 19 puolelle. Rakennuksesta on kaivettu yhteensä noin 74 m². SSW–NNE -suuntaisesta riihirakennuksesta oli säilynyt uunirakenne (R9-10), luoteisseinän kivijalka (R9-11) sekä rakennuksen suuret, halkaisijaltaan yli 0,5 m olevat kivijalkakivet (R13-25). Rakennus on ollut noin 6,7 metriä leveä ja noin 25 metriä pitkä (Haggrén et al. 2012:41). Rakennuksen koko on mitattu sen oletetuista nurkkakivistä, sillä koko rakennusta ei ole kaivettu.

Rakennuksessa on ollut kaksi tai kolme huonetilaa (Haggrén et al. 2009:41). Eteläisin huone on toiminut viljan kuivatushuoneena, eli varsinaisena riiehenä, sillä sen lounaisnurkassa on sijainnut suuri 4 x 2,6 m kokoinen uuni (Haggrén et al. 2008:17). Huoneen pituus on ollut noin 8 metriä (Haggrén et al. 2012:41).

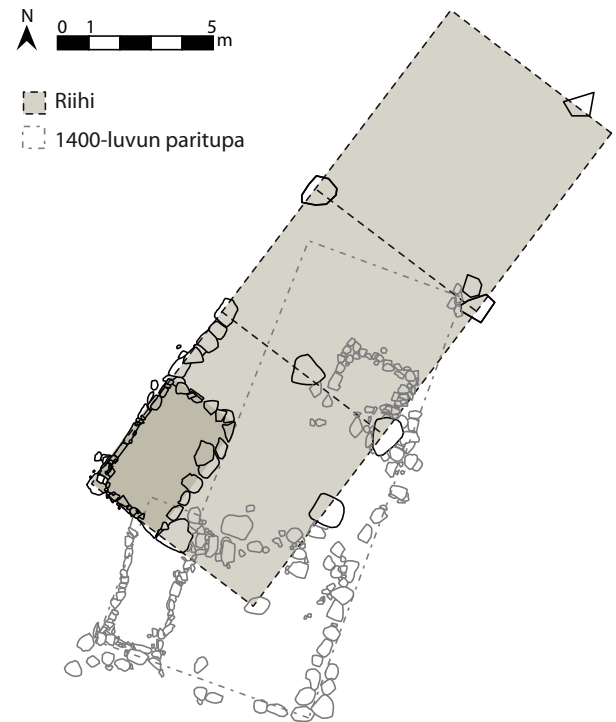
Viljan kuivatushuoneen pohjoispuolella sijainnut huonetila on ollut pituudeltaan noin 6 metriä ja se on kansatieteellisen materiaalin perusteella tulkittu puimahuoneeksi, eli luuvaksi. Rakennuksessa on todennäköisesti ollut vielä yksi, noin 7 metriä pitkä huone, joka on todennäköisesti toiminut olkilatona. Tästä luoteisimmasta huoneesta on maanpinnalle näkyvissä ainoastaan sen itäpäädyn kivi. (Haggrén et al. 2012:41.)

Rakennuksen ensimmäinen vaihe ajoittuu todennäköisesti 1500-luvun loppupuolelle, jolloin kartanolle rakennettiin riihi. Ajoitusta puoltaa myös riichtä varten tehdyn täyttöhiekkakerroksen päällä olleesta kerroksesta löytynyt passglas-lasipikarin pala¹. Rakennus on kuitenkin ollut käytössä todennäköisesti 1700-luvulle saakka ja sitä on ajan kuluessa korjattu. Esimerkki tehdyistä korjaustoista näkyy rakennuksen länsiseinustalla, jossa on

muusta rakennuksesta poiketen käytetty lohkokiviä. Läntisen seinärakenteen muutostyöt ajoittuvat 1700-luvulle, sillä seinän vierestä ja sen alle menevästä kuoppamaisesta yksiköstä (KU9-45/Y9-42) on löytöjä, jotka ajoittuvat keskiaikaa selvästi nuoremmiksi, mahdollisesti jopa 1700-luvulle. (Haggrén et al. 2012:12 ja 2013:42.)

Lattia

Kaivausten alkuvaiheessa rakennuksen 13 oletettiin olleen Mankbyn kylätonttiin liittyvä asuinrakennus, eikä suurten kivien vielä ollut ymmärretty liittyvän toisiinsa. Niinpä pintamaan poiston jälkeen rakennuksen uunin itäpuolella sijainneet tummat yksiköt tulkittiin todennäköisiksi rakennuksen lattiakerroksik-

Riihirakennus nro 13 ja sen alla sijainnut 1400-luvulle ajoittuva paritupa. Riiehen massiivinen uunirakenne näkyy rakennuksen lounaisimman huoneen kulmassa. Kartta: Maija Holappa.

si. Näistä yksiköistä löytyi tyypillistä asuinrakennuksen löytöaineistoa, kuten puukkoja, pöytäveitsiä, lasihelmi, punasavikeramiikkaa, koristeniittejä, rautanauvoja, hioimia sekä pii- ja kvartsi-iskoksia. Kerrosten ainakin osittaisesta sekoittuneisuudesta kertoivat myös samasta kontekstista löytyneet esihistorialliselle ajalle ajoittuva keramiikka, keskiaikaisen lasipikarin pala sekä 1800-luvulle ajoittuva pullolasin sirpale. Näistä kerroksista otettiin myös yhteensä viisi maanäytettä, joista vain yhdestä löytyi yksi ohranjyvä ja kaksi rukiin jyvää (Haggrén et al. 2008: liite 6). Jyvät löytyivät maanäytteestä, joka oli otettu alun perin rakennuksen lattiakerrokseksi tulkitusta yksiköstä (Y9-1). Kaikista maanäytteistä löytyi kuitenkin kohtalaisesti puuhiiltä, osasta myös kuusen neulasia sekä sienten rihmastopahkoja.

Tutkimusten edetessä havaittiin suurten maakivien liittyvän uunirakennukseen, jolloin myös tulkintoja rakennuksen lattiasta tuli tarkentaa. Rakennuksen lattia on todennäköisesti rakennettu puusta suurten maakivien varaan. Korkea puulattia on varsinkin luuvariiheissä tyypillistä, ja lattian alla oleva tilaa hyödynnettiin säilytystilana (Vuorela 1977: 386). Riihiin puiset lattiat ovat olleet hyvin tiiviitä viljan hävikin minimoimiseksi ja puinnin mahdollistamiseksi (Talve 1961: 55,103, Vuorela 1975: 387), joten kaivauksilla havaittujen maakerrosten löydöt tuskin liittyvät varsinaisen riihirakennukseen lattiatasoon, vaan todennäköisemmin joko riihtä edeltävään rakennukseen, tai riihen lattian alla olevaan säilytystilaan.

Uuni

Rakennuksen uuni sijaitsi eteläisimmän huonetilan lounaisnurkassa ja se oli kooltaan 4 x 2,6 m. Vuonna 2008 uunista ehdittiin poistaa romahduskerrokset², jotka sisälsivät runsaas-

ti palanutta savea, tiiltä ja laastia. Romahduskerrosten poiston jälkeen uunirakenteen neliskulmainen muoto oli hyvin hahmotettavissa. Uunin reunat oli koottu suurista, halkaisijaltaan hieman yli 0,5 m olevista luonnonkivistä. Uunin päällisosia päästiin tutkimaan vasta vuonna 2009, jolloin tavoitteena oli päästä tutkimaan uunin tulipesää, jonka oletettiin olevan päällimmäisten kivien alla. Reunakivet oli päätetty pitää paikoillaan, jotta rakenne säilyisi mahdollisimman ehjänä arkeologista puistoa varten.

Päällimmäinen kerros oli hyvin tasainen ja koostui halkaisijaltaan noin 20–30 cm olevista luonnonkivistä, tiilistä ja laastista. Tiilet löytyivät kerroksesta keskittyminä, mutta hajonneina. Päällimmäiset kivet olivat kuitenkin melko irtoneisia ja T-piikillä kokeiltaessa niiden alla tuntui olevan tyhjää tilaa, joten oletuksena oli, että uunin tulisija olisi säilynyt näiden kivien alapuolella. Päällimmäisten kivien poiston jälkeen kuitenkin paljastui vaalean hiekan kerros, jossa oli ensin seassa pienempiä kiviä ja niiden alla suurempia kiviä. Kivet ja hiekka eivät olleet palaneita, joten rakenne tulkittiin uunin alkuperäiseksi perustukseksi ja tulipesän tulkittiin sijainneen uunin säilyneen pintakerroksen päällä. Rakennuksen hylkäämisen jälkeen uunin päällimmäiset rakenteet olivat romahtaneet, eikä niistä ollut rakenteellisia osia jäljellä. (Haggrén et al. 2009:21.)

Riihen uuni on todennäköisesti ollut kiuasuuni. Kansatieteellisen aineiston perusteella varhaiset kiuasuunit on rakennettu luonnonkivistä eikä niihin liity savukanavia. Niitä on käytetty yleisesti asuntojen lämmittämiseen sekä saunoissa ja riihissä. Kiuasuunit ovat olleet matalia, jolloin alimmat kivet ovat sijainneet aivan lattianrajassa. (Mikkonen 2015:85–86, Talve 1961:123.) Mankbyssä uunin alimmat kivet ovat jopa hieman seinänperustuskivien alapuolella, joten vaikuttaa siltä, että rakennuksen uuni olisi ollut

Uunin takaseinä, joka on samalla osa rakennuksen lounais-koillis-suuntaista seinälinjaa. Lohkokivistä rakennetussa seinänperustuksessa on selkeä paikka seinähirsille. Kuva: Anna-Maria Salonen.

juuri tällainen luonnonkivistä rakennettu, matala kiuasuuni. Länsi-Suomessa käytettiin riiehissä tyypillisesti avolakista kiuasuunia (Talve 1990:57), jollaisen on Mankbynkin riiehen voitu olettaa olleen. Länsisuomalaiseen avolakiseen kiuasuuniin on liittynyt myös olenaisesti uunia ympäröineet solkipuut sekä parsilla ollut suojahäkki (Talve 1990:57), mutta sellaisista ei kaivauksilla havaittu mitään jäänteitä. Uunin romahduskerrokset sisälsivät runsaasti savea ja hieman tiiltä, joka toisaalta voisi kertoa uunin umpilakisuudesta, mutta yhtälailla kyseessä voi olla uunin romahtanut tulipesä tai mahdollisesti uunin ympärille rakennettu tulisuojaus (ks. esim. Mikkonen 2015: 86).

Seinät

Riiehen seinät on tyypillisesti rakennettu kulmakivien päälle piilumattomista hirsistä (Talve 1961:98). Todennäköisesti myös Mankbyn riiehen seinät ovat olleet hirsiset,

mutta seinien puuosista ei ollut havaittavissa mitään merkkejä. Vuonna 2008 pintamaan poistossa paljastui kaivausalueen pohjoisosasta uuninperustuksesta³ alkava lounais-koillis-suuntainen, halkaisijaltaan noin 40 cm olevista kivistä koostunut seinälinja⁴. Tätä seinänperustusta oli kaivausalueella noin 3,5 m pituudelta. Osa seinälinjasta muodosti samalla uunirakenteen takaseinän. Tämä osa seinärakenteesta oli rakennettu lohkokivistä, jotka muodostivat sijan rakennuksen seinähirsille.

Rakennuksen eteläreuna paljastui vasta vuonna 2012, kun alun perin uuniin liittyväksi rakenteeksi tulkittu tiheä kivikko⁵ purettiin. Eteläseinän perustuksessa on käytetty suuria lohkokiviä ja se on toiminut myös uunirakenteen⁶ seinänä.

Rakennuksen kaakkois- ja luoteisseinistä ei ole säilynyt kuin järeät, halkaisijaltaan yli 0,5 m seinähirsien tukikivet⁷. Näiden tukikivien korkeus oli välillä 20,35–20,66 m mpy, minkä voidaan olettaa olleen mahdollisen puulattian korkeus. Uunin reunakivien kor-

keudet ovat välillä 20,48–20,59 m mpy, joten uunin reunimmaisiet kivet ovat todennäköisesti olleet aivan lattianrajassa.

LOPUKSI

Riihirakennus on ainoa säilynyt jäännö Espoon kuninkaankartanon toiminnasta Mankbyn vanhan kylätontin alueella. Vaikka rakennusta tutkittiin tutkimuskaivauksin useana kesänä, ei koko rakennusta kuitenkaan saatu tutkittua. Rakennuksen eteläisen huonetilan lisäksi kaivausalueille ulottui vain pieni osa keskimmaisesta huonetilasta, pohjoisimman huoneen jäädessä kokonaan tutkimusten ulkopuolelle. Kaivaustutkimuksilla oli kuitenkin mahdollista muodostaa kokonaiskuva rakennuksesta, sillä esimerkiksi rakennuksen uuni sijaitsi kokonaan tutkitussa etelähuoneessa, samoin kuin hyvin säilynyt läntinen seinälinja.

Rakennus on ollut suuri ja sen perustukseen on käytetty huomattavasti vaivaa, sillä rakennus on rakennettu terassille, jolla sijaitsi neljän Mankbyn kylän aikaisen rakennuksen jäänteet. Massiivisten täyttöhiekkakerrosten päälle perustettu riihi on ollut käytössä todennäköisesti yli 200 vuotta, sillä rakennukseen liitettävät löydöt ajoittuvat 1500-luvulta 1700-luvulle. Kaivauksissa löydettiin myös merkkejä rakennuksen korjauksista, jotka ajoittuvat todennäköisesti 1700-luvulle. Rakennusta ei ole kuitenkaan merkitty vuoden 1779 Espoon kartanon karttaan. **Georg Haggrén** on esittänyt, että riihi on purettu kartanon omistajan **Anders Henrik Ramsayn** tekemissä uudistustöissä vuosien 1756–1782 aikana (Haggrén et al. 2012:42).

Riihi ei sinällään ole harvinainen löytö maaseutukohteessa, riihiin uuninperustukset säilyvät ja erottuvat niin kuin muidenkin tulisijallisten rakennusten, ja näiden erottaminen toisistaan on harvoin yksiselitteistä (ks.

esim. Tevali. 2006, Saipio 2015, Koivisto et al 2012). Mankbyssä sijainnut riihi erosi kuitenkin kooltaan ja rakennustavaltaan talonpoikaiskyläien riihistä. Esimerkiksi Espoon Finnoon kylän riihiin perustus oli selkeästi pienempi ja rakennettu pienemmästä kivimateriaalista (Haggren et al. 2006). Mankbyn riihiin rakennustapa muistutti enemmän esimerkiksi Perniön kuninkaankartanon kaivauksissa esiin tulleita rakenteita, jossa myös oli käytetty harvinaisen jyrkeitä perustuskiviä (Niukkanen 1997:115–117). Vaikuttaa siltä, että rakennustavaltaan vastineita Mankbyn riihelle olisi löydetävissä lähinnä muiden kartanoiden yhteydestä, vaikka riihiin käyttö oli periaatteessa samanlaista sekä talonpoikais- että kartanokontekstissa ja edusti alueen perinteistä viljelytekniikkaa.

Mankbyn riihilöytö kertoo paitsi uuden ajan maataloustekniikasta, myös kuninkaankartanon tavoitteista ja materiaalisesta kulttuurista. Tämä riihi oli yksi monista talousrakennuksista, joiden avulla kuninkaankartanot pystyivät tuottamaan kruunulle ja armeijalle ylijäämää. Suomen Vaasa-ajan kuninkaankartanot olivat omassa ajassaan aivan uusi ilmiö – tuotantolaitos, joka edesauttoi kuninkaavallan vahvistumista ja rikastumista. ♦

Ulrika Rosendahl

ulrika.rosendahl@helsinki.fi

Anna Maria Salonen

annamaria.l.salonen@gmail.com

Arkeologia

FHKT-laitos

PL 59 (Unioninkatu 38 F)

00014 Helsingin Yliopisto

Svenska Litteratursällskapet i Finland on tukenut

Ulrika Rosendahlin tutkimusta.

LOPPUVIITTEET

- ¹ KM2010058:550, joka löytyi yksiköstä Y17-9, joka sijaitsi täyttöhiekkakerroksen Y17-7 päällä.
- ² Y9-16 ja Y9-17
- ³ R9-10
- ⁴ R9-11
- ⁵ R9-9/Y9-40
- ⁶ R9-10
- ⁷ R13-25

LÄHTEET

Arkistolähteet

Krigsarkivet (KrA), Tukholma

Husesynskontorets arkiv

Museoviraston arkisto:

2006: Georg Haggrén, Ulrika Rosendahl, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Olli Kunnas, Anna-Maria Salonen, Riikka Tevali: Espoo, Suomenoja, Finnon kylätontti. Kaivauskertomus.

2007: Georg Haggrén, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Olli Kunnas, Tero Pitkänen & Ulrika Rosendahl: Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kartoitus ja koekaivaus.

2008: Georg Haggrén, Maija Holappa, Hanna Kivikero, Tarja Knuutinen, Ville-Matti Rohiola, Ulrika Rosendahl, Tanja Rönkkö, Anna-Maria Salonen, Jenni Siltaisuus & Elina Terävä: Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kaivauskertomus.

2009: Georg Haggrén, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Annika Eklund, Janne Heinonen, Hanna Kivikero, Ulrika Rosendahl, Anna-Maria Salonen, Jenni Siltaisuus & Elina Terävä: Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kaivauskertomus.

2010: Georg Haggrén, Maija Holappa, Janne Heinonen, Hanna Kivikero, Ulrika Rosendahl, Tanja Rönkkö, Anna-Maria Salonen & Elina Terävä: Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kaivauskertomus.

2011: Georg Haggrén, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Ulrika Rosendahl, Anna-Maria Salonen, Elina Terävä, Sanna Lillman & Anna Ylitalo: Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kaivauskertomus.

2012: Georg Haggrén, Maija Holappa, Ulrika Rosendahl, Anna-Maria Salonen, Elina Terävä, Verna Kalmarri, Sanna Lillman & Essi Ruuskanen: Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kaivauskertomus.

2012: Andreas Koivisto, Riikka Väisänen, Tuuli Heinonen, Elina Trävä ja Aasa Karimo: Vantaan Mårtensbyn Lillaksen arkeologiset tutkimukset 2012. Vantaan kaupunginmuseo.

2013: Georg Haggrén, Maija Holappa, Ulrika Rosendahl, Anna-Maria Salonen & Elina Terävä: Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kaivauskertomus.

Painamattomat lähteet

Mikkanen Tiina 2015. Kotien särkyneet sydämet. Pro gradu. Helsingin yliopisto.

Kirjallisuus

Haggrén Georg & Rosendahl Ulrika in press: The Life Course of a Medieval Village Site. *Mankby - A deserted medieval village on the coast of Southern Finland*. Archaeologica Medii Aevii Finlandiae XXII. Turku.

Niukkanen Marianna 1997: Näsen kuninkaankartanon arkeologiset tutkimukset. *Perniö – kuninkaan ja kartanoiden pitäjä*. Helsinki. 105–121.

Ramsay August 1924. *Esbo, Esbo socken och Esbogård på 1500-talet*. Helsingfors.

Saipio Jarkko 2015. Nastola Kilpisaari 2 – Esihistoriallisen kiviröykkiön elinkaari. *Muinaistutkija* 1/2015. 2–18.

Talve Ilmar 1960. *Bastu och torkhus i Nordeuropa*. Nordiska museets handlingar: 53. Stockholm.

Talve Ilmar 1961. *Den nordosteuropiska rian. En etnologisk undersökning*. Folklivsstudier VI. Helsingfors/Köpenhamn.

Talve Ilmar 1990. *Suomen kansankulttuuri*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 514. Helsinki

Tevali Riikka 2016. Pernajan Gammelbyn Tomtåkerin uunirakenne. *SKAS* 4/2006. 44–50.

Vuorela Toivo 1975. *Suomalainen kansankulttuuri*. Helsinki.

Wilmi Jorma 2004. Tuotantotekniikka ja ravinnonsaanti. *Suomen maatalouden historia I Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle*. Toim. Viljo Rasila, Eino Jutikkala, Anneli Mäkelä-Alitalo. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 159–182.

JÄTTEIDEN LUMOA, STRATIGRAFISIA HANKALUUKSIA JA MAHTAVA JUHANNUSTULVA

KATSAUS RAASEPORIN SLOTTSMALMENIN KESÄN 2015 KAIVAUKSIIN

SLOTTSMALMENIN TUTKIMUS- HISTORIA PÄHKINÄNKUORESSA

Raaseporin linnan itäpuolella sijaitseva niin kutsuttu Slottsmalmenin tai Linnanmalmin alue on neljän, vuoden 2008 jälkeen toteutetun, kenttäkauden aikana osoittautunut suorastaan arkeologiseksi aarreaditaksi. Aarteella en tässä tapauksessa viittaa arvolöytöihin, vaan siihen tutkimuspotentiaaliin jonka alue tarjoaa keskiaikaisen kruununlinnan tutkimukselle.

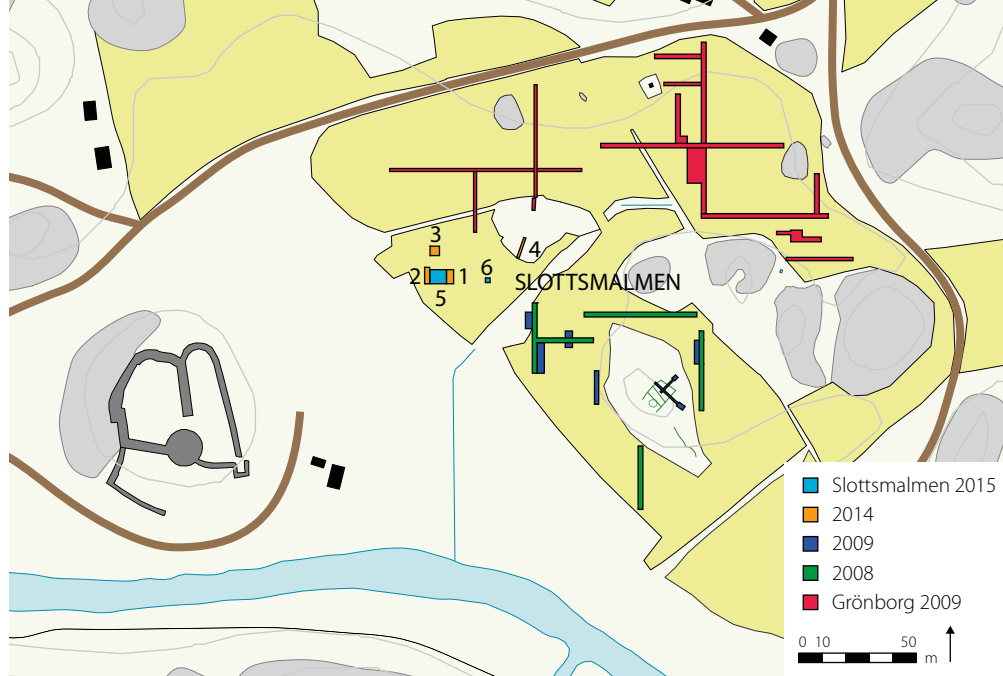
Linnan itäpuolinen pelto- ja niittyalue on tiettyssä mielessä ollut arkeologisen mielenkiinnon kohteena aina vuodesta 1728 saakka, jolloin maanmittaaja **Anders Mörn** merkitsi karttaansa tiedon paikalla tarinoiden mukaan sijainneesta Raaseporin kaupungista¹. Varsinaisia arkeologisia tutkimuksia alueella suoritettiin ensimmäisen kerran vuosina 1963–1967, jolloin tutkittiin ojankaivuutöissä esiin tulleita salvottuja puurakenteita ja niihin liittyviä kulttuurikerroksia². Vuonna 1991 alueella tehtiin laaja fosfaattikartoitus³ ja vuonna 2003 tarkkuusinventointi ja maastokartoitus⁴.

Jo näiden aiempien tutkimusten perusteella alueen tiedettiin olleen intensiivisessä käytössä keskiajalla, mutta täysin uuteen mittakaavaan käyttöhistoria asettui vuosina

2008–2009 Alla tiders Raseborg -projektin alaisuudessa toteutettujen tutkimuskaivausten myötä. Tuolloin kaivauksia toteutettiin mm. Slottsmalmenin keskellä sijaitsevan suuren kellarimaisen rakenteen alueella sekä sitä ympäröivillä pelloilla. Kaivausten tuloksena hahmottui kuva peltoalueen halki itä-länsi-suuntaisena, Slottsmalmenin linnan puoleisesta osasta kohti sen keskellä sijaitsevaa kookasta kellarimaista rakennetta kulkevasta massiivisesta maarakenteesta, joka tulkittiin keskiaikaisen rantaviivan mukaisesti rakennetuksi tienperustaksi. Vuosien 2008–2009 kaivausten aikana tehtiin myös ensimmäiset havainnot ranta-alueen varhaisimpaan käytövaiheeseen liittyvästä työstetyn puujätteen kerroksesta sekä alueen käytöstä linnan kaatopaikkana.⁵

SLOTTSMALMENIN LÄNSIOSAN KAIVAUKSET 2014–2015

Slottsmalmenin tutkimuksia jatkettiin vuonna 2014 alueen läntisimmässä osassa, joka on keskiajalla ollut veden ympäröimä linnaa kohti työntyvä niemeke. Aluetta ei pienialaisia koekuoppia lukuun ottamatta ole aiemmin tutkittu kajoavin menetelmin. Päällimmäisenä tavoitteena oli selvittää, jatkuivatko

Kuva 1. Vuosien 2008–2009 ja 2014–2015 kaivausalueet. Kartta: Maija Holappa.

vuosina 2008–2009 havaitut paksut kulttuurikerrokset myös alueen läntisimpään osaan. Kaivausten alkuvaiheessa näytti kesän tuloksien jäävän laihoiksi niityn pintamultakerroksen alta paljastuessa pelkkää kovaa harmaata savea. Pian kuitenkin selvisi, että myös Slottsmalmenin länsiosaa peittävät paksut kulttuurikerrokset.

Kaivausten edetessä alueelta paljastettiin tuhoutuneen rakennuksen perustus sekä paksuhko rantavyöhykettä peittävä jätekerros. Stratigrafian ja löytöaineiston perusteella jäänteet näyttivät ajoittuvan eri-ikäisiksi, rakennuksen perustus 1500-luvulle ja jätekerros 1300–1400 -luville. Lisäksi paljastettiin kaiken alla paikoin säilynyt orgaaninen kerros, joka on sijaintikorkeutensa perusteella verrattavissa vuosien 2008–2009 aikana esiin tulleen puujätteen kerrokseen.⁶ Varsinaisten kaivaustutkimusten ohella Slottsmalmenin länsiosassa suoritettiin keväällä 2014 maatutkausta, joka antoi viitteitä useammastakin paikalla mahdollisesti sijainneesta rakennuksesta. Myös kesän kaivauksissa esiin tulleen rakennuksen perustuksen jäljille päästiin tämän maatutkauksen avulla. Vuoden 2014

maatutkausta täydennettiin keväällä 2015 suoritettulla maatutkauksella ja maavastusmitauksella, jotka vahvistivat epäilyjä alueella sijaitsevista rakenteista.⁷

Kesän 2014 kaivaus- ja prospektointihavainnot toimivat perustana kesällä 2015 toteutetuille kaivaustutkimuksille. Tavoitteena oli täydentää edellisen vuoden tulkintoja Slottsmalmenin länsiosan käyttöhistoriasta, havaittujen kulttuurikerrosten ja rakenteiden stratigrafisista ja ajallisista suhteista sekä vahvistaa koekaivauksen avulla prospektointitulosten antamat viitteet paikalla sijaitsevista rakenteista. Edellisestä vuodesta poiketen kesän 2015 kaivaukset aloitettiin jo toukokuussa kolmipäiväisillä näkövammaisille suunnatuilla esteettömillä kaivauksilla.⁸ Kesäkuun kolmen ensimmäisen viikon aikana kaivausten yhteydessä toteutettiin Hangan kesäyliopiston arkeologinen kaivauskurssi. Kesän kaivaukset päätettiin 26.6.

Uusia kaivausalueita avattiin kaksi (alueet 5 ja 6), joiden lisäksi tyhjennettiin alueen 5 molemmin puolin sijainneet, vuonna 2014 aloitetut kaivausalueet 1 ja 2. Avaamalla uusi alue edellisenä vuonna aloitettujen alueiden

väliin pyrittiin selvittämään alueelta 1 tutkitun jätekerroksen sekä alueella 2 tutkitun rakenteen stratigrafisia suhteita sekä ajoittamaan ilmiöt. Pienikokoinen alue 6 sijoitettiin edellisistä hieman itään paikalle, jolla maatutkauksen ja maavastusmittausten perusteella sijaitsee mahdollinen rakennuksen perustus. (Kuva 1.)

STRATIGRAFISIA HAASTEITA

Kuten edellisenä vuonna, myös kesällä 2015 painittiin stratigrafisesti haasteellisten kerrostumien kanssa. Uudelta kaivausalueelta 5 paljastui heti pintamullan kuorinnan jälkeen kova harmaa savi, jollainen peitti myös vuoden 2014 kaivausaluetta 3. Alueen 5 kaikkia keskiaikaisia kulttuurikerroksia ja rakenteita peittänyt savikerros osoittautui paikoitellen hyvin paksuksi ja kovuutensa vuoksi hankalaksi kaivaa. Stratigrafisesti haasteellisen kerroksesta teki se, että savi oli paikoitellen sekoittunut pintamultakerrokseen ja paikoitellen siinä oli hiekkaisempia taskuja. Paksuimmillaan savikerros oli länteen, kohti Raaseporinjokea laskevassa rinteessä sijaitsevan kaivausalueen keskiosassa.

Vaikka savi oli paikoitellen voimakkaastikin stratifioitunut ja kerros koostui enemminkin useasta päällekkäisestä ohuemmasta savipatjasta, se päätettiin lyhyen pohdinnan jälkeen poistaa yhtenä kokonaisuutena. (Kuva 2.) Osaltaan päätös tehtiin ajan säästämiseksi, osaltaan kivikovan savimassa poiskaivamisen helpottamiseksi. Ilmiönä keskiaikaisia kerroksia peittävä savimassa on erikoinen. Kerroksesta talletettiin melko suuri määrä keskiaikaiseksi ajoittuvia esinelöytöjä, vaikka se on stratigrafisesti nuorempi kuin sen alta paljastunut, 1500-luvulle ajoitettu rakennuksenperustus.

Myös kerroksen muodostumisprosessi on epäselvä. Vuoden 2014 kaivaushavaintojen

perusteella savikerroksen tiedetään ulottuvan melko laajalle alueelle. Yhtenä mahdollisena muodostumisprosessina pohdittiin tulvaa, mutta kerroksen paksuus (20–35 cm) ei tue tätä teoriaa. Käytännössä ainoaksi mahdolliseksi vaihtoehdoksi jää se, että kerros on ihmisen tekemä.

Tässä tapauksessa kyseessä on todennäköisesti jonkinlainen täyttö- tai tasoitekerros, jolla on mahdollisesti pyritty tasaamaan Raaseporinjokea kohti laskevan rinteeseen melko jyrkkää topografiaa tai peittämään rakenteissa olevien kivien aiheuttamaa epätasaisuutta. Molemmissa tapauksissa kerros vaikuttaisi liittyvän alueen myöhempään viljelykäyttöön.

Oman stratigrafisen haasteensa toi myös savikerroksen ja sen alapuolisen jätekerroksen välinen pinta, joka pyrki irtoamaan siitä kakkumaisesti lohkeavaa savea poistettaessa. Lisäksi jätekerroksessa oli siellä täällä, erityisesti kaivausalueella 2 ja kaivausalueen 5 eteläosassa sijaitsevan rakennuksen pohjaksi tulkitun kivirakenteen ympärillä, syvemmälle ulottuvia savilinssejä joiden erottaminen päällä olevasta kerroksesta oli paikoin mahdollonta.

Toiseen stratigrafiseen ongelmaan törmättiin poistettaessa koko kaivausaluetta 5

Kuva 2. Paksun savipatjan poisto loppusuoralla. Kuva: Tarja Knuutinen.

Kuva 3. Alueelta 5 jätekerroksesta löytynyt stylus. Kuva: Anna Lehtinen, Konservointipalvelu Löytö Oy.

peittänyttä jätekerrosta. Noen mustaksi värjäämästä kerroksesta paljastui paikallisia löytöanomalioita, jotka viittaavat kerroksen sekoittumiseen jossain vaiheessa. Löytöjen suhteen poikkeavia alueita oli erityisesti kaivausalueen 5 keskiosassa, mistä pieneltä alueelta talletettiin suuri määrä kuonaa sekä todennäköisesti jätekerrosta nuoremmaksi ajoittuvaa keramiikkaa. Mustassa jätekerroksessa ei näillä alueilla kuitenkaan ollut erotettavissa kaivelun tai muun sekoittavan toiminnan merkkejä. Yksinkertaisin tulkinta anomalisille löytökeskittymille lieenee se, että ne liittyvät jätekerrosta nuoremman rakennuksenperustuksen rakentamisvaiheeseen.

KAATOPAIKKA, ARKEOLOGIN AARREARKKU

Tutkimusalueella sijaitsevan jätekerroksen tiedettiin olevan varsin runsaslöytöinen, joten kaivaukselta talletettujen löytöjen suuri kokonaismäärä ei sinänsä ole yllätys. Jätekerros sisälsi suuren määrän erityyppisiä esinefragmentteja mutta myös huomattavana määrän palamatonta luuta ja tiilimurskaa. Löytöaineiston perusteella jätteet on tuotu alueelle linnasta, joten tässä suhteessa Slottsmalmenin länsiosan jätekerrokset ovat liitettävissä vuosina 2008–2009 paikallistettuihin jätekerrostumiin. Tämän perusteella koko Slottsmalmenin rantavyöhykettä on käytetty linnan tuottamien jätteiden kaatopaikkana. Löytöaineiston tarkemmalla analyysillä voidaan toivottavasti tarkentaa kuvaa mm. siitä, käytettiinkö koko aluetta jätteiden läjitykseen samanaikaisesti, vai onko alue otettu kaatopaikkakäyttöön vaiheittain.

Kesällä 2015 talletetussa aineistossa jonkinlaisen yllätyksen muodosti tiettyjen löytöryhmien korostuminen. Etenkin lasipikarin fragmenttien suuri määrä (yhteensä 42 fragmenttia) ja toisaalta niiden esiintymistiheyden suuri alueellinen vaihtelu on jätekerroksen alkuperän kannalta mielenkiintoinen seikka. Lasipikarin paloja talletettiin 3–4 suuremmasta keskittymästä, minkä lisäksi löydettiin joitakin yksittäisiä paloja. Löytöjen voimakas keskittyminen tiettyihin osiin jätekerrosta voisi viitata paikalle eri aikoina tuotuihin pienempiin jätekuormiin. Löytöaineiston levintäkarttojen analysointia tul-laankin vielä myöhemmin tekemään jätekerroksen muodostumisprosessin tarkemmaksi selvittämiseksi.

Yksittäisistä jätekerroksesta tehdyistä esinelöydöistä esille voi nostaa mm. mahdollisen styluksen (Kuva 3) sekä jonkinlaisessa korussa kiinni olleen ametistin. Keramiikka-aineistossa hallitsevia tyyppisiä ovat kivi-savi- sekä harmaasaviastiat.

Suuri palamattomien eläinluiden määrä mahdollistaa mm. linnan ruokatalouden tarkastelun arkeologisesta lähdeaineistosta käsin. **Jenna Karhun** laatiman alustavan osteologisen katsauksen mukaan vuonna 2015 talletetussa luuaineistossa on niinaudan, lampaan/vuohen kuin siankin luita, mutta myös kalan luita ja suomuja⁹. Tämä sopii hyvin yhteen Slottsmalmenilta vuosina 2008–2009 talletetun luuaineiston kanssa¹⁰. Erona vuosina 2008–2009 ja 2014–2015 talletetun luuaineiston välillä on sen kunto. Vuosien 2008–2009 luumateriaalin kokonaisuudessaan analysoineen **Hanna Kivikeron** mukaan aineistossa ei ollut juurikaan havaittavissa maatumiseen viittaavia merkkejä¹¹. Sen sijaan vuosien 2014–2015 kaivausten luuaineistosta suuri osa oli pitkälle maatunut, eikä luita useinkaan saatu kokonaisina talteen. Ero luumateriaalin kunnossa viittaa

löytökerrosten erilaisiin ominaisuuksiin mm. kosteuden ja happamuuden osalta. Eräs selittävä tekijä vuosina 2008–2009 talletetun materiaalin paremmalle kunnolle voi olla kalkkikiven ja -laastin suuri määrä tuolloin tutkituissa jätekerroksissa.

Ottaen huomioon palamattoman luun (joskin huonokuntoisen sellaisen) suurehkon määrän, on erikoista ettei jätekerroksesta ote-
tuista maanäytteistä ole alustavan tiedon mukaan löytynyt lainkaan kasvijäänteitä¹². Täs-
säkin suhteessa vuosina 2014–2015 kaivettu
kerros eroaa vuosina 2008–2009 tutkitusta, josta löytyi suuria määriä erilaisia kasvijään-
teitä ja erityisen runsaasti hiiltyneitä kuusen
neulasia¹³. Kasvijäänteiden puuttumista saat-
tavat osaltaan selittää myös luiden huonom-
paan säilymiseen liittyvät kerroksen ominai-
suudet, mutta todennäköisemmin kyse on
kerroksen alkuperään liittyvästä asiasta.

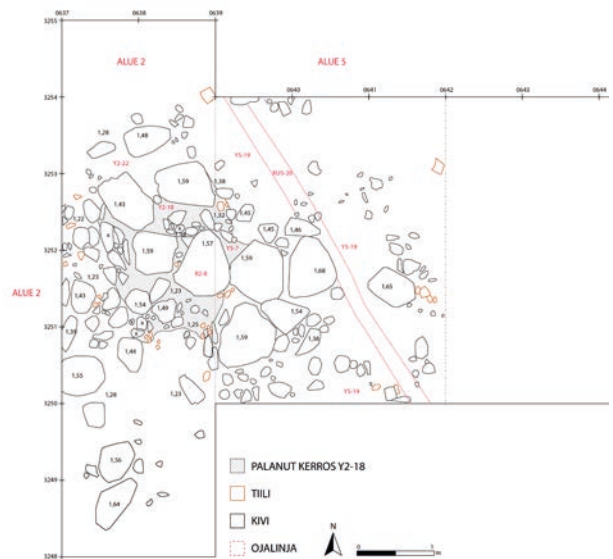
MAHTAVA JUHANNUSTULVA – ARKINEN ILMIÖ MENNEISYYDEN SELITTÄJÄNÄ

Kaivausalueen 5 paikanvalinnalla pyrittiin
varmistamaan se, että vuonna 2014 paljas-
tetusta rakennuksenperustuksesta saataisiin
vuoden 2015 kaivauksessa tutkittua mahdol-
lisimman suuri osa. Rakennetta alueella 5
peittäneen savikerroksen poiston jälkeen jou-
duimme kuitenkin pettymään, sillä rakenne
ei jatkunut odotetulla tavalla kohti koillista
tai itää, vaan esiin saatiin vain pieni osa lisää.
Rakennuksen kulmassa sijaitsevaksi uuniksi
tulkittu, pahoin tuhoutunut tiilen ja kivense-
kainen rakenne saatiin kuitenkin esiin koko-
naan. Lisäksi rakenteen itäpuolelta, hieman
ylempää rinteestä paljastui kaivausalueen
poikki kaakko-luode -suuntaisena kulkeva,
kohti entistä merenlahtea laskeva oja. (Kuva
4.) Jätekerroksen läpi pohjasaveen kaivettu
oja näyttää stratigrafisesti ajoittuvan samani-

käiseksi kivirakenteen kanssa, sillä myös se
oli täyttynyt rakennetta peittävällä savella.

Kivirakenteen tulkintaa on alusta saakka
hankaloittanut sen sijainti vain noin 1,5 m
mpy korkeudella, toisin sanoen aivan alueen
isobaasikäyriin perustuvan laskennallisen
rantaviivan tuntumassa. Ottaen huomioon
pelkästään Itämeren normaalin vuosittaisen
vedenpinnan korkeuden vaihtelun, on hyvin
epätodennäköistä, että tällä korkeudella si-
jaitseva rakennus olisi säilynyt tulvan koske-
mattomana kovinkaan kauaa.

Kesäkuun puolivälin jälkeiset rankka-
sateet osoittivat, ettei rakenteen sijainti ole
ongelmallinen pelkästään korkeutensa vuok-
si, vaan myös sen sijoittuminen jyrkähkön,
matalan rinteän juurella on todennäköisesti
aiheuttanut veteen liittyviä ongelmia. Ju-
hannuksen sateiden jälkeen rinteän juurella
sijainnut kaivausalue 2, osa alueen 5 itäreu-
nasta sekä suuri osa rakenteesta oli peitty-
nyt kokonaan veteen. Kuivemmista päivistä
huolimatta aluetta ei enää saatu tyhjennettyä

Kuva 4. Alueilta 2 ja 5 paljastunut kivirakenne, todennäköisesti rakennuksen kulma ja siihen liittyvä tulisija. Kartta: Maija Holappa.

äyskäröimällä tai ojittamalla, vaan se täyttyi nopeasti uudelleen korkealla olevan pohjaveden sekä rinnettä alas valuvien orsivesien vaikutuksesta. (Kuva 5.)

Juhannustulvan jälkeisten kokemusten perusteella rakenteen sijainti tuntuu entistä kummallisemmalta suhteessa 1500-luvun oletettuun vedenpinnan tasoon. Rakenteen itäpuolelle rinteeseen kaivettu, rinnettä alas valuvaa vettä pois rakenteesta ohjaava oja saa kuitenkin loogisen selityksen.

PROSPEKTOINTIHAVAINTOJA VARMENTAMASSA

Koska vuosina 2014 ja 2015 tehdyissä maatutkauksissa ja maavastusmittauksessa saatiin viitteitä Slottsmalmenin länsiosassa mahdollisesti sijaitsevista muista rakennuksenpohjista tai rakenteista, asian varmistamiseksi päätettiin avata pieni koekaivausalue (alue 6) muiden alueiden itäpuolelle rinteeseen yläosaan. Kaivausalueen paikka valittiin siten, että se leikkaisi yhtä mahdolliseksi seinälinjaksi tulkituista, prospektointiaineistoissa erottuvista ilmiöistä.

Koekuopasta pintamullan alta paljastui ensin samankaltainen mutta repaleisempi ja ohuempi savi kuin alueelta 5. Saven seassa oli jonkin verran tiiltä, joten paikalla olevan rakenteen olemassaolo näytti aluksi mahdolliselta. Hieman alapäin kaivettaessa kävi kuitenkin ilmi, ettei koekuopassa ole havaittavissa mitään rakenteeseen viittaavaa. Sen sijaan koekuopasta paljastui noin 40 cm paksu hiekkakerros, jonka alla on tumma ja orgaaninen kulttuurikerros. (Kuva 6.)

Koska kaivausten aikana saatiin varmistettua, ettei alueella ole selviä jäänteitä rakennuksesta tai muustakaan rakenteesta, päätettiin eteneminen koekaivausalue lopettaa ja jättää alue odottamaan seuraavaa kesää.

Kuva 5. Kirjoittaja äyskäröi tyhjäksi juhannussateissa tulvinutta kaivausalueita. Kuva: Maija Holappa.

Kuva 6. Alueelta 6 paljastui paksu hiekkatäyttö ja sen alta tumma kulttuurikerros. Kuva: Jenna Karhu.

SLOTTSMALMENIN TUTKIMUSTEN JATKO

Raaseporin Slottsmalmenilla jatketaan arkeologisia tutkimuksia kesällä 2016. Myös tänä vuonna kaivaukset aloitetaan toukuun viimeisellä viikolla järjestettävällä esteettömyyskaivauksella ja kesäkuussa käynnistyy Hangon kesäyliopiston kaivauskurssi. Kesän 2016 kaivausten tavoitteena on tutkia alueelta 6 paljastuneita ilmiöitä.

Slottsmalmenilta on vuoden 2008 jälkeen kertynyt runsaasti tutkimusaineistoa, jonka läpikäynti ja analysointi yhdessä aiempien

tutkimusten materiaalin kanssa mahdollistaa ensimmäisen kerran koko alueen kattavan kokonaiskuvan luomisen sen keskiaikaisesta käytöstä. Aineistoa analysoidaan mm. kirjoittajan Raaseporin linnan perustamista ja varhaisvaiheita käsittelevän väitöskirjatyon yhteydessä. ♦

Tarja Knuutinen
tarja.knuutinen@helsinki.fi

Arkeologia
FHKT-laitos
PL 59 (Unioninkatu 38 F)
00014 Helsingin Yliopisto

LOPPUVIITTEET

- ¹ KA MMA B16a 1:1, Anders Mörn 1728.
- ² Sjöberg 1963; Rautavaara-Brax 1965; Mikkola 1967.
- ³ Jussila & Seger 1991.
- ⁴ Jansson & Latikka 2003.
- ⁵ Knuutinen et al. 2008; Knuutinen et al. 2009.
- ⁶ Knuutinen et al. 2014.
- ⁷ Maatutkaukset ja maavastusmittaus mahdollistuivat Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineen tuella. Tutkimuksissa hyödynnettiin arkeologian oppiaineen laitteistoa ja korvaamattomana apuna niin tutkimusten toteuttamisessa kuin aineiston tulkinnessa toimi yliopisto-opettaja Wesa Perttola.
- ⁸ Tietävästi lajissaan ensimmäinen näkövammaisille suunnattu kaivaus ansaitsee laajemman käsittelyn, joten sitä ei tässä artikkelissa käsitellä tarkemmin.
- ⁹ Jenna Karhun osteologinen katsaus tutkimusraportissa Knuutinen et al. 2015.
- ¹⁰ Kivikero 2015.
- ¹¹ Kivikero 2015:4.
- ¹² Henkilökohtainen tiedonanto, Mia Lempiäinen-Avci 23.2.2016.
- ¹³ Mia Lempiäisen laatimat makrofossiilianalyysit tutkimusraporteissa Knuutinen et al. 2008, Knuutinen et al. 2009.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Maanmittaushallituksen maakirjakartat, Kansallisarkisto

KA MMA B16a 1:1, Anders Mörn 1728.

Tutkimus- ja kaivauskertomukset

Museoviraston arkisto

Jansson, Henrik & Latikka, Jaakko 2003. Länsi- ja Keski-Uudenmaan saariston ja rannikkoalueiden inventointi 2002–2003. Tammisaari, Hanko, Inkoo, Siuntio, Kirkkonummi, Espoo, Helsinki. 323–337.

Jussila, Timo & Seger, Tapani 1991. Raaseporin linnan ympäristön prospektointi ja fosforikartoitus.

Mikkola, Rauni 1967. Kaivauskertomus.

Rautavaara-Brax, Tuija 1965. Kertomus Raaseporin tutkimustöistä kesällä 1965.

Sjöberg, Lars 1963. Selvitys kaivaus- ja konservointitöistä linnanraunioissa 1963.

Tutkimus- ja kaivauskertomukset Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo

Knuutinen, Tarja & Haggrén, Georg & Heinonen, Tuuli & Kivikero, Hanna & Terävä, Elina 2008. Raasepori Slottsmalmen 2008, kaivauskertomus.

Knuutinen, Tarja & Haggrén, Georg & Heinonen, Tuuli & Kivikero, Hanna & Kunnas, Olli & Terävä, Elina & Åkerblom, Rasmus 2009. Raasepori Slottsmalmen 2009, kaivauskertomus.

Knuutinen, Tarja, Haggrén, Georg, Holappa, Maija & Terävä Elina 2014. Raasepori Slottsmalmen 2014, kaivauskertomus.

Knuutinen, Tarja, Haggrén, Georg, Holappa Maija, Terävä Elina & Karhu, Jenna. Raasepori Slottsmalmen 2015, kaivauskertomus.

Muut painamattomat lähteet

Kivikero, Hanna 2015. Raasepori Slottsmalmen. Osteologinen analyysi vuosien 2008 (KM 2008063) ja 2009 (KM 2009060) arkeologisten tutkimusten aineistosta.

Henkilökohtaiset tiedonannot

Henkilökohtainen tiedonanto, Mia Lempiäinen-Avci 23.2.2016.

RUOTSIN KAUPUNKIARKEOLOGISET PELASTUSKAIVAUSHANKKEET 2000-LUVULLA

Ruotsissa kaupunkiarkeologialla on pitkä menneisyys. Keskiaikaisissa kaupungeissa isoja kaivauksia on ollut kymmeniä – suurin osa niistä tosin jo 1900-luvulla. Nykyisin ruotsalaisessa kaupunkiarkeologiassa kuten kaikissa suurissa tilaustutkimuksissa lähtökohtana on pelkän muinaisjäännöksen dokumentoidun poistamisen sijaan tutkimuksellinen kysymyksenasettelu. Tämä näkyy jo kenttätövävaiheessa, jossa työtehtävät ja vastualueet on tarkoin jaettu. Suomalaisilla kaivauksilla yhä vielä käytettyjen kaivajien ja heitä ohjaavien tutkijoiden sijaan tutkimukset toteutetaan asiantuntijatiiminä. Pitkälle viety asiantuntijuuden ja substanssiosaamisen hyödyntäminen sekä vastuunjako on Ruotsissa tunnusomaista niin kenttä- kuin jälkitöissäkin.

Tutkimuksellinen kysymyksenasettelu näkyy Ruotsissa myös itse raporteissa. Pelkän dokumentoinnin sijaan niistä löytyy tulkintoja ja tutkimusta. Suomessa varsinkin esihistoriallisten kohteiden tutkimusraporteissa eli ns. kaivauskertomuksissa tulkinnat olivat pitkään lähes kiellettyjä. Onneksi tämä alkaa nykyisin olla jo taakse jäänyttä elämää.

Onhan kaivauksen tutkimushenkilökunnalla monella tapaa parhaat edellytykset tulkintojen tekoon: he ovat silminnäkijöitä, he tekevät kenttätöiden aikaiset valinnat ja vastaavat dokumentoinnista. Tulkintoja on siis syytä tehdä, mutta yhtä tärkeätä on, että raportin tekstistä erottuu, mikä on dokumentointia ja raportointia, mikä tulkintaa.

Ruotsalaisen kaupunkiarkeologian käytöten malli on omaksuttu ainakin osin Englannista. Siellä suunnannäyttäjänä on ollut ja on yhä erityisesti MOLA eli Museum of London Archaeology (ent. MoLAS), jonka julkaisusarjat ovat suurelta osin yleisöinkin käyttöön työstettyjä raportteja (ks. <http://www.mola.org.uk/>). Samainen Museum of London on julkaissut myös laajoja katalogeja kaupungin löytöaineistoista (ks. esim. Egan 1998). Tämä löytötutkimusten sarja *Medieval Finds from Excavations in London* on yli 20 vuoden ajan kulunut historiallisen ajan arkeologien käsissä Brittein saarten ohella eri puolilla Länsi-, Keski- ja Pohjois-Eurooppaa.

Toinen englantilainen kaupunkiarkeologian keskus löytyy pohjoisen Yorkista, jossa York Archaeological Trust on kiitettävästi

* Tämä katsaus perustuu Museoviraston järjestämällä kenttätöiden esittelypäivillä helmikuussa 2015 pidettyyn esitelmään. Aineistoa tätä varten ovat ystävällisesti tarjonneet Mathias Bäck, Jens Heimdahl/UV Mitt, Stefan Larsson/UV Syd, Annika Nordström, Göran Tagesson/UV Öst, Christina Rosén/UV Väst, Gunilla Gardelin/Kulturen, Lund, Claes Pettersson/Jönköpings läns museum, Tom Wennberg/Göteborgs Stadsmuseum, Joakim Kjellberg/Upplands museum, Michel Carlsson, Kenneth Svensson/Arkeologikonsult, Kristina Jonsson/Stiftelsen Kulturmiljövård i Mälardalen. Tack!

Viiden vuoden kenttätöiden päätteeksi lähes loppuun kaivettu Hungaten alue Yorkissa myöhäissyksyllä 2011. Kaikki kuvat: Georg Haggrén.

Hungaten kaivausten maanäytevarasto. Jokaisessa sankotornissa on neljään osaan jaettuna yksi 40 litran maanäyte.

julkaissut kaupungissa tehtyä tutkimusta (vrt. <http://www.yorkarchaeology.co.uk/>). Copergaten ja muiden Yorkin ydinkeskustan klassisten kohteiden tutkimus sai taannoin jatkoa, kun kaupungin etelälaidalla Hungaten

alueella tehtiin viisi vuotta kestänyt ja neljän hehtaarin laajuinen alueen kattanut pelastuskaivaus. Vuosien 2007–2011 aikana tutkittiin niin 1900-luvuna alun slummiasutusta kuin keskiajan kaupunkikerroksia ja roomalaisajan hautausmaita. Maanäytteiden ottaminen oli systemaattista ja suomalaisiin käytäntöihin verrattuna aivan eri luokkaa. Perusnäyte oli kooltaan 40 litraa, joka oli käytännössä jaettu neljään 10 litran sankoon. Osa näytteistä oli ruotsalaisen Umeå:n yliopiston ympäristöarkeologian ryhmän tutkimusmateriaalia.

Englantilaisten pelastuskaivausten raporteja jalostetaan yleisesti tutkimusjulkaisuiksi, jotka on suunnattu niin paikallisille kiinnostuneille kuin ammatillisille kollegoille. Lontoo ja York eivät suinkaan ole ainoita kaupunkeja, joissa mielenkiintoisimpien pelastuskaivausten tuloksia on helposti saatavilla. Hyvän esimerkin englantilaisesta käytännöstä tarjoavat etelärannikon Southamptonin ranskalaishorttelissa (Southampton's French Quarter) tehdyt tutkimukset, jotka julkaistiin vuonna 2011 (Brown & Hardy 2011). Teos on käytännössä kuin julkaistu kaivauskertomus, jota täydentävät 26 asiantuntijan erikoisartikkelit.¹

KAUPUNKIARKEOLOGIAA RUOTSISSA

Pohjois-Euroopassa kaupunkiarkeologian varsinaisena lähtösysteeyksenä oli Norjan Bergenissä vuonna 1955 riehunut tulipalo, jonka myötä puolet kaupungin kuulusta Tyskebryggenistä paloi. Tästä alkoivat pelastuskaivaukset, jotka kestivät suunniteltujen muutamien kuukausien sijaan yli 12 vuotta eli vuoteen 1968.

¹ Mm. Pottery; Building materials; Coins, jettons and tokens; Metalwork; Metalworking waste; Glass; Clay tobacco pipes; Worked stone; Worked bone and antler; Worked wood; Textiles; Animal and bird bone; Fish bone; Marine shell; Plant remains; Charcoal; Insects and arthropods; Parasites).

Etualalla Bergenin jälleenrakennettua Tyskebryggeniä. Vasemmalla Bryggens Museum.

Bergenin tulosten innoittamana myös muualla alettiin ymmärtää keskiaikaisten kaupunkien kulttuurikerrosten potentiaali. Näin myös Ruotsissa, jossa kaivausten määrä kasvoi nopeasti 1960-luvulla. Tätä seurannut noin neljännesvuosisadan mittainen kausi 1980-luvulle saakka oli Ruotsissa kiivaan modernin kaupunkirakentamisen ohella suurten kaupunkikaivausten aikaa. Kyse oli kirjaimellisesti pelastuskaivauksista, sillä käytännössä näissä kaivauksissa keskityttiin dokumentointiin ja löytöjen keruuseen.

Ruotsissa kaupunkiarkeologian ja erityisesti tutkimuspainotteisen kaupunkiarkeologian edelläkävijänä oli Lund (vrt. Larsson 2000). Lundin asema korostui, kun kaupungissa olevaan yliopistoon perustettiin 1960-luvulla keskiajan arkeologian oppiaine. Erityisen laajoja kaivauksia tehtiin 1960–1980-luvuilla myös Söderköpingissä ja Lödösessä. Viimeksi mainitussa tosin kyse oli suurelta osin tutkimuskaivauksista (ks. esim. Ekre et al. 1994).

Runsaan vuosikymmenen kiivaan pelastuskaivauskauden jälkeen ruotsalaiset arkeologit alkoivat pelkän aineiston keruun ohella panostaa tutkimuksen suunnitteluun ja syn-

teesien muodostamiseen. Näin sai alkunsa vuonna 1976 Medeltidsstaden-projekti, jonka toimesta lähes kaikista nyky-Ruotsin alueella sijaitsevista keskiaikaisista kaupungeista julkaistiin raportti, johon oli koottu tiedot kaupungin topografiasta, historiallisista vaiheista ja tietysti arkeologisista tutkimuksista tärkeimpine havaintoineen. Tämän vuonna 1990 päättyneen hankkeen innoittaman myös Museovirasto ja Turun maakuntamuseo julkaisivat vastaavat raportit Turusta (Kostet & Pihlman 1986), Naantalista (Hiekkanen 1988), Porvoosta (Hiekkanen 1981) ja Raumalta (Hiekkanen 1983). Sarja sai Suomessa jatkoa Helsingin Vanhankaupungin (Heikkinen 1988) ja 2000-luvun alussa myös suurvalta-ajan kaupunkien osalta (<http://www.nba.fi/fi/kaupunkiarkeologia>; Niukkanen 2004).²

Eräänlaisena huipentumana ruotsalaisen kaupunkiarkeologian kuumille vuosille olivat valtiopäivätalon uudisrakennuksen paikalla Tukholman Helgeandsholmenilla vuosina 1978–1980 tehdyt tutkimukset (Dahlbäck 1982). Näiden ns. Riksgrophenin kaivausten myötä keskiajan kaupunkien arkeologia tuli tutuksi myös suurelle yleisölle. Kaivauksilla oli myös sikäli pysyväksi jäänyt merkitys, että alkuperäisistä suunnitelmista poiketen osa rakenteista säilytettiin ja niiden ympärille rakennettiin keskiaikaa esittelevä museo, Medeltidsmuseum. Samaa mallia sovellettiin vuonna 1995 onnistuneesti Turussa, kun Rettingin palatsin yhteyteen perustettiin Aboa Vetus & Ars Nova -museo.

Kaupunkiarkeologia jatkoi voitokasta kulkua pelastuskaivaukselta toiselle. Helgeandsholmenin jälkeen erityisen tunnetuiksi muodostui Sigtunassa Trädgårdsmästaren korttelista vuosina 1988–1990 alkanut ja vuoteen 1999 jatkunut kaivausten sarja. Nii-

² Varsinaisista 1600-luvun kaupungeista ainoastaan Udestakaarleppyyistä ei ole kaupunkiarkeologista raporttia.

den tuloksena "Ruotsin vanhimman keskiaikaisen kaupungin" synty ja keskiaikainen kehitys saivat aivan uuden tulkinnan (ks. esim. Tesch 2007). Kaupunkikaivauksille olivat tunnusomaisia nopeasti ja pitkälle kehittyneet menetelmät sekä 1970-luvulta alkaen vähitellen käyttöön otetut kontekstuaalinen kaivausmetodi ja Harrisin matriisi. Uutena metodisena ja teknisenä apu- ja työvälineenä omaksuttiin 1990-luvulla käyttöön takymetri, joka mahdollisti aiempaa paljon tarkemmat mittaukset ja kenttädokumentoinnin.

Monet 1960–1980-lukujen suuret kaivaukset jäivät vähälle raportoinnille tai raportoituinkin hukkuivat viranomaisarkistojen kätköihin. Tämän ehkäisemiseksi merkittävien kaivausten raportteja alettiin julkaista erityisesti 1990-luvulla. Jo tällöin mukana saattoi olla itse kaivauksen dokumentoinnin ohella myös eri osa-alueiden erikoisraportteja. Lundissa alkoi vuonna 1990 ilmestyä sarja *Arkeologiska rapporter från Lund*. Esimerkiksi Kulturen-museon alueella vuonna 1994 tehdyn kaivauksen raporttijulkaisuun liittyi arkeobotaaninen analyysi, löytötutkimusta sekä erikoisartikkelit keramiikasta sekä sarvi- ja luukäsityöstä (Carelli 1996). Vastaavasti Lundagårdin alueella vuonna 1996 tehtyjen kaivausten raportti oli hyvin monipuolinen (Gardelin et al. 1997).

KAUPUNKIARKEOLOGIAN HILJAISET VUODET

Kaupunkiarkeologian kannalta suotuista kehitys Ruotsissa katkesi 1990-luvun alkupuolen lamavuosien seurauksena. Tämä oli osin suoraa seurausta rakentamisen vähenemisestä, mikä tuntui etenkin kaupunkien keskustojen kortteleissa. Rahaa oli niukasti mittaviin uudisrakennuksiin. Kyse ei kuitenkaan ollut pelkästä rakentamisen vähenemisestä vaan myös rakennuttajien keksimästä uudesta ta-

vasta rakentaa paalujen varaan ja laattojen päälle. Ajatuksena oli, että näin tehtäessä kulttuurikerrokset säilyvät paalunreikiä lukuun ottamatta turvassa, jolloin paikkaa ei tarvinnut kaivaa ja tutkia.

Seurauksena oli kaupunkikaivausten tyrehtyminen: vuosina 1995–2009 ei juuri tehty suuria pelastuskaivauksia keskiaikaisten kaupunkien keskustoissa. Harvoja poikkeuksia oli Vadstenan linnan pihalla sijainneen Sanden-korttelin kaivaus vuosina 1995–1998. Täällä paikalle suunniteltua linnanpihan uudisrakennusta ei voitu rakentaa paalujen varaan. Vielä merkittävämpi poikkeus oli Skänningessä, jossa vuosina 2002–2011 tehtiin laajoja tutkimuksia liittyen rautatielinjauksen uusimiseen. Vadstenan Sandenista on ilmestynyt raportin pohjalta julkaisu (Hedvall 2002), kun taas Skänningen kaivausten tulosten pohjalta on koottu laaja kokonaisesitys kaupungin keskiaikaisesta historiasta (Hedvall et al. 2013).

Täysin keskeytyksissä kaupunkiarkeologia ei Ruotsissa ollut, vaikka keskiaikaisissa kaupungeissa ei paljon kaivettu. Niiden si-

	Kortteli	m2
2002	Kv. Arkadien	1000
2003	Kv. Apeln 38	1300
2004	Kv. Apeln 38	4500
2006	Kv. Diplomaten 7	1000
2007	Kv. Diplomaten 7	2700
2009	Kv. Abborren 6	1220
2008	Kv. Ansaret	1810
2008	Kv. Dovhjorten	2700
2010	Kv. Dovhjorten	2300
2010	Lundströms plats II	614
2011	Västra kajen/Jönköpings slott	1350
2012	Västra kajen/Jönköpings slott	4740
2014	Kv. Almen	380
	YHT	22914

Taulukko 1. Jönköpingissä 2000-luvulla tehdyt huomattavimmat kaivaukset. Koonnut Claes Pettersson.

jaan muutamilla 1600-luvun kaupunkialueilla kuten Norrköpingissä tehtiin isoja kaivauksia. Laajimpia olivat Jönköpingissä tehdyt pelastuskaivaukset (Taulukko 1). Jönköpingissä on tavallaan kaksi kaupunkia, eli keskiaikainen kaupunki lännessä ja vuonna 1614 perustettu uusi kaupunki idässä. Jälkimmäisen alueella tehtiin 2000-luvun alussa lukuisia laajoja kaivauksia, yhteensä siellä on 2000-luvulla kaivettu yli 2,3 ha. Toimijoina ovat olleet erityisesti Jönköpings länsmuseum, mutta myös Riksantikvarieämbetetin alainen UV (Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska uppdragsverksamheten).

Systemaattisen kontekstuaalisen kaivausmetodiikan myötä Jönköpingsin uuden kaupungin alta paljastui valtava kerros ns. kruunun hiekkaa eli ilmiö, johon ennen 1990-lukua tuskin olisi kiinnitetty paljon huomiota. Jönköpingsin kaivauksissa on selvinyt, kuinka kaupungin perustamisen yhteydessä on tehty valtavia hiekkatäyttöjä, joiden avulla maaperältään kosteat korttelit on saatu asuinkelpoisiksi. Kyse on lähes löydöttömistä maakerroksista, joiden arkeologinen tutkiminen on lopulta osoittautunut koko kaupunkirakentamisen ymmärtämisen kannalta merkittäväksi. Samanlaisia kerroksia on sittemmin löytynyt myös muista kaupungeista kuten Kalmarista. Jönköpingissä on pelastuskaivausten tuloksena koottu arkeologisiin tutkimuksiin ja julkaistuihin raportteihin perustuva moderni kaupunkihistoria (Nordman et al. 2014).

Suurvalta-ajan kaupunkien ja maaseudun keskiaikaisten kylätonttien tutkimuksen ansiosta pelastuskaivausten metodiikka kehittyi 2000-luvun alkuvuosina, vaikka keskiaikaisia kaupunkikerroksia ei kaivettukaan. Metodinen työkalupakki tuli tarpeen, kun paalujen ja laattojen varaan rakennetuilta tonteilla alettiin kymmenen, kahdenkymmenen vuoden jälkeen tehdä huolestuttavia havaintoja. Osoittautui, että huolella talletetut ja turvatut

kulttuurikerrokset ja rakenteet eivät uudisrakennusten alla säilyneetkään odotetulla tavalla. Edelläkävijöinä tässä olivat norjalaiset, jotka olivat 2000-luvun alussa kehittäneet monitorointia eli muinaisjäännöksen säilymisen seuraamista.

Myös Suomessa havaittiin tämä muinaisjäännösten kannalta epäsuotuisa kehitys, kun asiaa alettiin tarkastella Aboa Vetus & Ars Nova -museossa Turussa (Mikkola & Ratilainen 2009). Monitorointi paljasti orgaanisen aineksen nopean maatumisen kosteusolojen muuttuessa. Tämän seurauksena hajoamisprosessi nopeutui niin, että vuosisatoja säilyneet orgaaniset rakenteet ja esineet saattoivat tuhoutua kokonaan vain muutamassa vuodessa. Toisin kuin oli oletettu, paalutukset ja laattojen päälle rakentaminen ei suojaa alle jääneitä muinaisjäännöksiä.

KESKIAJAN KAUPUNKIKAIVAUSTEN UUSI AALTO

Monitoroinnin paljastaman uhan myötä paaluille ja laatoille rakentamisen ei enää katsottu suojaavan muinaisjäännöksiä. Tästä johtuen Ruotsissa on vuodesta 2010 alkaen

Nyköpingin Åkrokenin kaivauksella syyskuussa 2010 paljastuneita 1100-luvun jälkipuolen kaupunkikerroksia. Etualalla kaivausten vesiseulontapiste.

tehty jälleen useita pelastuskaivauksia keskiaikaisten kaupunkien keskustoissa. Tällä kertaa edelläkävijänä olivat Nyköpingin Åkroken-korttelissa vuosina 2010 ja 2011 tehdyt kaivaukset, joista vastasivat UV ja Sörmlands museum.

Ruotsalaiseen tapaan Åkrokenin kaivaukselle oli valittu tutkimuskysymyksiä, joihin tilaustutkimuksen avulla pyrittiin hakemaan vastauksia. Näitä kysymyksiä ja teemoja olivat 'Urbanitet i landskapet' sekä 'Gestaltning, vardagsliv och kulturmöten'. Tutkimusten painopiste oli keskiaikaisen kaupungin synnyssä ja kaupungin suhteessa maaseutuympe-ristöönsä ja koko valtakuntaan unohtamatta kaupan ja kaupunkien verkostoja. Ajallinen painopiste oli kaupungin varhaisvaiheissa. Historiantutkijoiden luoman perinteisen käsityksen mukaan Nyköping oli perustettu vasta 1200-luvun puolivälissä, mutta Åkrokenin alueella säännöllisesti ja tiiviisti rakennettuja kaupunkikerroksia paljastui aina 1100-luvulta alkaen. Kaikkien yllätykseksi kaupunkitonttien alta paljastui kaksi vendel- ja viikinkiajalla käytössä ollutta *naustia* eli laivasuojaa. (Bäck 2014.) Åkrokenin tutkimusten tulokset ovat merkittävällä tavalla muuttamassa käsitystä Keski-Ruotsin varhaisesta kaupungistumisesta.

Vuonna 2010 kaivettiin Nyköpingin ohella Kalmarissa, tosin vuonna 1647 perustetun uuden kaupungin alueella. Mästaren-nimisestä korttelista tutkittiin tällöin neljä kokonaista kaupunkitonttia ja osia useista muista. Vuonna 2012 UV ja Kalmar läns museum kaivoivat puolestaan 1960-luvulta asti tyhjillään olleen Gesällen-korttelin. Nyt oli tähän mennessä ainutlaatuinen mahdollisuus tutkia kerralla kokonainen kahdestatoista kaupunkitontista koostuva kortteli – ja osia viereisestä linnoitusalueesta. Kymmenen kuukauden aikana 19 arkeologia kaivoi 5500 m² laajasta tutkimusalueesta 4000 m² kokoisen säilyneen osan. Myös täällä tutkimuksella oli selkeä

Gesällen-korttelin kaivausalueetta Kalmarissa lokakuussa 2012. Kuvassa näkyy osa kahdentoista lähes identtisen kaupunkitontin riviä.

kysymyksenasettelu, joka jakautui kolmeen teemaan "Att leva på Kvarnholmen", "Att leva modernt på Kvarnholmen" ja "Att överleva på Kvarnholmen". Tutkimusten sitomista menneisyyden kaupunkiyhteisöön edesauttoi hanketta varten palkatun historiantutkija **Dag Lindströmin** yksityiskohtainen selvitys Gesällen- ja Mästaren-kortteleiden asukkaista (Ks. Tagesson 2015; Tagesson & Lindström 2015).

Viime vuosien suurin kaupunkiarkeologinen pelastustutkimus Ruotsissa käynnistyi vuonna 2013, kun Göteborgin Gamlestadin alueella aloitettiin kaivaukset. Paikalla on ollut vuonna 1621 perustetun Göteborgin edeltäjä, vuonna 1473 perustettu Nya Lödöse, joka menetti kaupunkioikeutensa pian uuden kaupungin perustamisen jälkeen. Nya Lödösen keskustassa on ollut laajoja kaivauksia 1910- ja 1960-luvuilla, mutta nyt modernin Göteborgin laajentuessa suurin osa vanhasta kaupunkialueesta on jäämässä rakentamisen alle.

Pelastuskaivauksia toteuttamaan perustettiin laaja "Nya Lödöse – Staden under Gamlestaden" -tutkimusprojekti, jossa ovat

mukana UV Väst, Bohusläns museum ja Göteborgs stadsmuseum sekä Rio Göteborg Natur- och Kulturkooperativ. Gamlestadin kaivaus on suurin tällä hetkellä käynnissä oleva kaupunkiarkeologinen pelastuskaivaushanke Ruotsissa. Vuonna 2013 noin 25 arkeologin voimin kaivettiin 9 kuukauden aikana 6500 m² ja tätä kirjoitettaessa kaivettuna on lähes 14000 m². Kenttätöjät jatkuvat ainakin vuoteen 2017 ja mahdollisesti vuoteen 2018 asti.

Göteborgin Gamlestadenin kaivusaaluetta eli entisen Nya Lödösen keskustaa lokakuussa 2013.

Gamlestadenista kesällä 2015 paljastunut 1500-luvun rakennuksen jäännös.

(ks. <https://www.facebook.com/stadennyalodose/?fref=ts>)

Edellä mainituissa laajoissa hankkeissa UV on ollut mukana yhteistyökumppanina. Laajoja pelastuskaivauksia ovat tehneet myös yksityiset yritykset kuten KMMD eli Stiftelsen Kulturmiljövård (Mälardalen). Vuonna 2011 KMMD kaivoi Norrköpingissä laajan osan Spinnrocken-korttelia ja vuotta myöhemmin tutkittiin Mjölaren-korttelia. Perusraportoinnin ohella kaivauksiin liittyi mm. laaja osteologinen ja arkeobotaaninen analyysi sekä tutkimukset keramiikka- ja liitupiippuaineistoista (Jonsson 2014a; idem 2014b).

Toinen yksityinen toimija, Arkeologikon-sult, kaivoi puolestaan vuonna 2014 Fälskären-korttelia Enköpingissä. Täällä kaivettu alue oli 3600 m². Pinta-alaltaan paljon pienempiä, mutta logistiikan ja järjestelyiden kannalta erityisen haastavia ovat olleet Arkeologikonsultin tekemät Slussenin liikennejärjestelyiden uusimiseen liittyvät kaivaukset Tukholman Södermalmstorgilla vuosina 2014 ja 2015. Kaivettu pinta-ala oli kumpainakin vuonna vain 100 m², mutta kaivaukset ulottuivat kapeassa kuilussa aina kahdeksan metrin syvyyteen. Tulokset ovat jo nyt mullistaneet käsitykset Södermalmin alueen merkityksestä keskiajalla. Myös täällä tutkimuksiin liittyy perusteellisten luu- ja makrofossiilianalyyysien ohella syvälliset analyysit monista löytöryhmistä – ja kunnianhimoinen kysymyksenasettelu.

Edellä mainittujen ohella Ruotsissa on 2000-luvulla tehty suurehkoja kaupunkiarkeologia tutkimuksia myös eräissä muissa keskiaikaisissa kaupungeissa kuten Lundissa, Malmössä, Linköpingissä ja Uppsalassa sekä suurvalta-ajan Göteborgissa. Toimijoina ovat olleet edellä mainittujen ohella Kulturen-museo Lundissa ja Malmössä sekä Upplands Museum Uppsalassa. Kaivauksia on 2010-luvulla ollut runsaasti ja osa niistä

	Kaupunki	Kortteli	Toimijat	m2
2004K	Enköping	Kv Snickaren	Upplands museum	500
2004K	Lund	Kv Blekhagen	Kulturen	670
2004K	Uppsala	Kv Örtedalen	Upplands museum	400
2009	Kalmar	Kv Mästaren	UV, Kalmar läns museum	2090/1450
2009	Jönköping	Kv Dohjorten	UV	2300/2300
2009	Norrköping	Kv Stenhuset	Arkeologikonsult	1720
2010	Norrköping	Kv Ruddammen	Arkeologikonsult	750
2010	Nyköping	Kv Åkroken 3	UV, SM	870
2011	Norrköping	Kv Gubben	Arkeologikonsult	1700
2011	Norrköping	Kv Laxen	Arkeologikonsult	550/330
2011	Norrköping	Kv Spinnrocken	KMMD	3300
2011K	Nyköping	Kv Åkroken 4	UV, SM	660
2012	Kalmar	Kv Gesällen	UV, Kalmar läns museum	5550/4000
2012K	Malmö	Kv Frans Suell	SSA,Kulturen	1542
2012K	Norrköping	Kv Mjölaren	KMMD	2900/1650
2013K	Ny Lödöse		UV, GM, BhIM, Rio	6500
2014K	Enköping	Kv Fältskären	Arkeologikonsult	3600
2014	Linköping	Kv Eddan	UV	4000
2014K	Ny Lödöse		UV, GM, BhIM, Rio	600

Taulukko 2. Laajimpia Ruotsin kaupungeissa vuosina 2001–2014 tilaustutkimuksina tehtyjä kaivauksia.

K = keskiaikaisella kaupunkialueella. Jönköpingin tutkimukset on esitetty erikseen taulukossa 1.

hyvin suuria. Toisaalta monissa kaupungeissa ei tilaustutkimusta paljon ole tehty.

Aktiivisin yksittäinen toimija suurissa kaupunkikaivauksissa on ollut vuoden 2014 loppuun asti Riksantikvarieämbetetin alaisuuteen kuulunut UV ja sen neljä toimistoa (Syd, Mitt, Öst, Väst). Nytemmin UV on siirretty Suomen Kansallismuseota vastaavan Statens historiska museer -organisaation alaisuuteen. Samalla UV on saanut uuden nimen: Arkeologerna. Myös monet suuret läänin- ja kaupunginmuseot ovat vastanneet isoista kaivaustutkimuksista (Kulturen/Lund, Bohusläns museum, Göteborgs Museum, Jönköpings läns museum, Kalmar läns museum, Sigtuna museum, Sörmlands museum ja Upplands museum).

Yksityisten toimijoiden merkitys on 2000-luvulla kasvanut huomattavan suureksi. Merkittäviä kaupunkiarkeologisia tutkimuksia ovat tehneet Arkeologikonsult, KMMD/Stiftelsen Kulturmiljövård i Mälardalen, Sydsvensk arkeologi (Lund) ja Rio Göte-

borg Natur- och Kulturkooperativ. Sen sijaan isoista toimijoista Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU) ja Arkeologgruppen eivät ole tehneet laajoja kaupunkikaivauksia – vielä.

LOPUKSI

Käytännössä kaikilla suurilla kaupunkikaivauksilla käytetään stratigrafiaan perustuvaa kontekstuaalista metodiikkaa, jonka avulla saadaan selvitettyä rakenteiden, kulttuuri-kerrosten ja muiden ilmiöiden keskinäisiä suhteita ja ajoitusta. Tämän ansiosta arkeologinen aineisto voidaan helposti sijoittaa historialliseen kontekstiin (vrt. Nyköping, Åkroken). Käytännössä kaikki aineistot sijoitetaan matriisiin, jonka avulla kontekstit ja rakenteet kootaan kontekstiryhmiin ja edelleen faaseihin eli vaiheisiin. Kontekstien määrä saattaa nousta todella suureksi, useisiin tuhansiin. Esimerkiksi Nyköpingin Åkrokenin kaivauk-

Tukholman Slussenin kaivauksilla paljastunutta 1500-luvun Södermalmin esikaupunkia keväällä 2015. Kuvassa näkyvät viistot teräspuut liittyvät edellisen vuoden kaivausalueen suojaseinien kiinnityksiin.

silla vuonna 2010 konteksteja oli 3100 ja kontekstiryhmiä 753.

Kaivausten tietoaineistojen hallinta perustuu Intrasis- dokumentointi- ja tietokantajärjestelmään, joka kehitettiin ja otettiin käyttöön UV:ssa vuonna 2000. Nykyisin Ruotsissa kaikki toimijat – kuten myös kaupunkiarkeologian kansainvälinen edelläkävijä Museum of London – käyttävät Intrasisia. Kyseessä on GIS-pohjainen relaatiotietokantoihin perustuva ohjelmisto, joka mahdollistaa suurten aineistojen tallettamisen ja työstämisen – sekä analysoinnin – alkaen kenttädokumentoinnista.

Aiemmin 1960–1980-luvuilla suureksi ongelmaksi muodostui kaupunkikaivausten valtava löytö- ja dokumentointiaineisto, joka helposti hautautui tutkimattomana museoiden makasiineihin. Nyt toimintatavat ovat toiset:

kaivauksissa kertynyt aineisto tutkitaan ja tulkitaan jo raportointivaiheessa. Toimintatavat, jotka alkoivat 1990-luvulla kehittyä kaupunkikaivauksilla, viedään nykyisissä tilaus-tutkimuksissa yhä pidemmälle.

Samalla arkeologisen tutkimuksen mielekkyys suuren yleisön silmissä on kasvanut. Kaivamista ei tehdä vain lakisääteisen dokumentoinnin vuoksi, vaan arkeologia tuottaa konkreettisia tutkimustuloksia. Esimerkiksi Åkrokenin kaivausten raportointiin sisältyy osteologinen analyysi, arkeobotaaninen analyysi, parasiittianalyysi, siitepölyanalyysi, piileväanalyysi ja useiden löytöryhmien (mm. keramiikka, lasi, kiviesineistö, kammat, kalastusvälineet ym.) erillistutkimukset (Nordström et al. in print). Tutkimusta täydentävät vielä konservointiraportit. Yhteenvetona syntyy synteesi Ruotsin vanhimpiin kuuluvan kaupungin varhaisvaiheista – vaiheista, joita historian tutkimus ei Nyköpingissä ole koskaan tavoittanut.

Kaivauksilla tehtävästä luonnontieteellisestä analysoinnista suuri osa tapahtuu kenttätöiden aikana ja osin jopa kenttälaboratoriossa. Yksittäisistä tutkijoista erityisesti **Jens Heimdahl** on kehittänyt arkeobotaanisten analyysien käytäntöjä siten, että tuloksia voidaan hyödyntää ja niihin voidaan kentällä

Åkroken 3 -tontin matriisi työn alla. Matriisiluonnos peittää kuvassa koko pöytäalan.

tehtävien valintojen osalta reagoida jo kaivausten aikana. Vastaavasti dendrokronologisia ajoituksia pyritään hyödyntämään kaivausten etenemisen suunnittelussa. Tämä tietysti edellyttää ajoitusten saamista nopealla aikataululla. Realistiseksi ajaksi on käytännössä osoittautunut kaksi viikkoa. Tällaiset mahdollisuudet ovat edesauttaneet kenttätöitä Ruotsin ohella mm. Kööpenhaminan Metro-kaivauksilla.

Suomen tapaan kaikki suuret hankkeet kilpailutetaan Ruotsissa. Kenttätöiden toteuttajan valitsee jätettyjen tarjousten ja tutkimussuunnitelmien pohjalta lääninhallitus, joka on kaikkien toimijoiden kannalta sitoutumaton osapuoli. Valinnassa hinta on vain yksi kriteeri. Ratkaisuja tehtäessä kompetenssilla ja "hyvällä arkeologialla" on suuri merkitys. Järjestelmä vaatii lääninhallituksen virkamiehiltä huomattavaa arkeologista asiantuntemusta ja ongelmaksi ovat nousseet erot eri läänien ja lääninhallitusten välillä.

Kaupunkiarkeologialle ominaiset suuret kaivausalueet ja valtavat löytöaineistot pakottavat käytännössä valintoihin. Yleensä kenttätöissä pyritään esitutkimusten ja -selvitysten pohjalta tehtyihin priorisointeihin. Yleisesti korostetaan myös kaivaustutkimuksissa kertyneen tiedon julkaisemista niin suurelle yleisölle kuin tiedeyhteisölle. Tämä näkyy jo laadukkaissa raporteissa sekä monissa korkeatasoisissa julkaisuissa, joiden kohdalla erityisesti UV eli nykyinen Arkeologerna on kunnostautunut. Myös blogien ja muun sosiaalisen median kautta tapahtuva tiedottaminen on suurten kaivausten arkipäivää 2010-luvulla.

Keskiajan kaupunkien arkeologinen kenttätutkimus elää Ruotsissa kahdenkymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen 2010-luvulla uutta nousukautta. Siihen liittyy myös alalla tapahtunut selkeä professionalisoituminen ja jatkuva pyrkimys menetelmien ja ammattitaidon kehittämiseen. Alan kehittämiseen liittyvät

Waterfront-arkeologiaa Kööpenhaminan Gammel Strandin kaivauksilla keväällä 2015.

Kuvassa näkyvät rantavyöhykkeen paalutukset ajoittuvat 1400-luvulta 1800-luvulle. Tällaisissa kohteissa nopeat dendrokronologiset analyysit ovat suuri apu suunniteltaessa kaivausten etenemistä.

parin vuoden välein pidettävät kaupunkiarkeologien tapaamiset, Stadsarkeologisk forum (SAF) -konferenssit, joista viimeisin oli syksyllä 2014 Uppsalassa. Kenttärkeologia ei ole enää vain aineiston keruuta vaan parhaimmillaan hyvinkin pitkälle vievää tutkimusta. Tästä ovat esimerkkeinä mm. Nyköpingin varhaishistorian ja keskiajan Tukholman Södermalmin esikaupungin löytäminen, varhaismodernin Kalmarin laitakaupungin kortteleiden kotitalouksien vertaileva analyysi sekä yleinen modernisaatioprosessien tarkastelu Länsi-Ruotsissa. Positiivisen kehityksen taustalla on sekä julkisten että yk-

sityisten toimijoiden yleinen pyrkimys tehdä hyvää arkeologiaa – bra arkeologi. ♦

Georg Haggren

georg.haggren@helsinki.fi

Arkeologia

FHKT-laitos

PL 59 (Unioninkatu 38 F)

00014 Helsingin Yliopisto

KIRJALLISUUS

- Brown, R. & Hardy, A. 2011: *Trade and Poverty, War and Prosperity. Oxford Archaeology Monograph No 15* (2011).
- Bäck, Mathias 2014: Nyköping och den tidiga urbaniseringen i östra Skandinavien. *Situne Dei* 2014. s. 6–21.
- Carelli, Peter 1996: *På Kulturens bakgård: Arkeologisk undersökning inför Vita husets tillbyggnad 1994. Kv. Tegnér 1, Lund. Arkeologiska rapporter från Lund Nr 18*. Lund 1996.
- Dahlbäck, Göran (red.) 1982: *Helgeandsholmen – 1000 år i Stockholms ström. Stockholmsmonografier 48*. Stockholms kommun. Stockholm.
- Egan, Geoff 1998: *The Medieval Household: Daily Living c.1150-c.1450. Medieval Finds from Excavations in London 6*. Museum of London. London.
- Ekre, Rune, Hylander, Carl & Sundberg, Rolf 1994: *Lödösefynd – ting från en medeltidsstad. Lödöse museum. Lödöse*.
- Gardelin, Gunilla, Goksör, Sebastian, Johansson Hervén, Conny & Larsson, Stefan 1997: *Askallén, Lunda-gård. Arkeologisk undersökning 1996. Arkeologiska rapporter från Lund Nr 19*. Lund.
- Hedvall, Rikard (red.) 2002: *Arkeologi i Vadstena. Arkeologiska undersökningar, skrifter 46. Riksantikvarieämbetet. Stockholm*.
- Hedavall, Rikard, Lindeblad, Karin & Menander, Hanna 2013: *Borgare, bröder och bönder : arkeologiska perspektiv på Skåninges äldre historia. Arkeologiska uppdragsverksamheten (UV), Riksantikvarieämbetet. Stockholm*.
- Heikkinen, Markku 1989: *Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit 1*. Helsingin kaupunginmuseo. Helsinki.
- Hiekkanen, Markus 1981: *Porvoo. Keskiajan kaupungit 1*. Museovirasto. Helsinki.
- Hiekkanen, Markus 1983: *Rauma. Keskiajan kaupungit 2*. Museovirasto. Helsinki.
- Hiekkanen, Markus 1988: *Naantali. Keskiajan kaupungit 4*. Museovirasto. Helsinki.
- Nordman, A.-N., Nordström, M. & Pettersson, C. (red.) 2014: *Stormaktsstaden Jönköping 1614 och framåt. Jönköpings läns museum. Jönköping*.
- Jonsson, Kristina 2014a: *Kvarteret Spinnrocken. Bebyggelse och odling i Norrköping under 1600- och 1700-tal. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2014:22*. http://www.kmmd.se/PageFiles/332/KM_2014_22_reducerad%20%C3%B6r%20hemsidan.pdf
- Jonsson, Kristina 2014b: *Kvarteret Mjölaren i Norrköping. Gravar, bebyggelse och verksamheter från bronsålder till 1700-tal. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2014:42*. http://www.kmmd.se/PageFiles/332/KM2014_42_Mj%C3%B6lnaren_reducerad.pdf
- Larsson, Stefan 2000: *Stadens dolda kulturskikt. Lundaarkeologins förutsättningar och förståelsehorisonter uttryckt genom praxis för källmaterialproduktion 1890–1990. Archaeologica Lundensia, Investigationes de antiquitatibus urbis Lundae IX*. Kulturhistoriska museet. Lund.
- Mikkola, Terhi & Ratilainen, Tanja 2009: Kulttuurikeroston monitorointi keskiaikaisissa kaupungeissa. *SKAS* 3/2009. s. 33–36.
- Niukkanen, Marianna 2004: *Kaupungit muinaisjäänöksinä: kaupunkiarkeologia Suomessa = Städerna som fornlämningar: stadsarkeologi i Finland*. Museovirasto. Helsinki.
- Nordström, Annika, Hållans Stenholm, Ann-Mari, Bäck, Mathias, Pettersson, Björn & Gustafsson, Patrik: *Åkroken i Nyköping från vendeltid till tidigmodern tid. UV Rapport*. Stockholm. In print.
- Pihlman, Aki & Kostet, Juhani 1986: *Turku. Keskiajan kaupungit 3*. Turun maakuntamuseo. Turku.
- Tagesson, Göran (red.) 2015: *Kvarteret Gesällen 4 och 25 samt del av Kvarnholmen 2:22015. UV Rapport 2014:93*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm. <http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/8200>
- Tagesson, Göran & Lindström, Dag 2015: On spatializing history – the Household as spatial unit in Early Modern Swedish towns. *META – Historiskarkeologisk tidskrift* 2015. Uppsala. s. 45–60.
- Tesch, Sten 2007: *Sigtuna – det maktpolitiska och sakrala stadsrummet under sen vikingatid och tidig medeltid (c:a 980–1200)*. Gunnar Wetterberg (red.): *Människors rum och människors möten. Kulturhistoriska skisser*. Berit Wallenbergs stiftelse. Stockholm.

LINNAT SODASSA

MONIPUOLINEN KATSAUS POHJOISEUROOPPALAISIIN LINNOIHIN JA SODANKÄYNTIIN VARHAISKESKIAJALTA 1600-LUVULLE

Rainer Atzbach, Lars Meldgaard Sass Jensen & Leif Plith Lauritsen (eds.): *Castles at War. Castles of the North I*. Foreningen 'Magt, Borg og Landskab'. Bonn, 2015. 230 sivua. ISBN: 978-3-7749-3978-3.

Tanskalaisten linnatutkijoiden Foreningen 'Magt, Borg og Landskab' -yhdistyksen uuden *Castles of the North* -julkaisusarjan ensimmäinen teos *Castles at War* julkaistiin elokuussa 2015 Castella Maris Baltici XIII -konferenssin yhteydessä. Tanskassa aktiivisesti toimivan yhdistyksen tarkoituksena on edistää tanskalaisiin, skandinaavisiin ja laajemmin pohjoiseurooppalaisiin linnoihin keskittyvää tutkimusta mm. järjestämällä kansallisia ja kansainvälisiä tutkijatapaamisia ja konferensseja. *Castles at War* -antologia perustuukin yhdistyksen keväällä 2013 järjestämässä ensimmäisessä kansainvälisessä symposiumissa pidettyihin esitelmiin.

Nimensä mukaisesti antologia tarkastelee linnojen ja linnoitusten sekä sodankäynnin välistä suhdetta. Linnarakentamisen sotilaallisten ulottuvuuksien tutkimuksellista merkitystä taustoittavassa esipuheessa linnojen

sotilaallisen ja poliittisen strategisen funktion nähdään viime vuosikymmeninä turhaan jääneen sosiaalisia, hallinnollisia, taloudellisia ja symbolisia ulottuvuuksia painottavan tutkimuksen varjoon ja tulleen rajatuksi vain pienen erikoistuneen tutkijajoukon aiheeksi. Esipuheen kannanotossa on kuultavissa kaikuja mm. *Landscape Historyn* ja *Medieval Archaeologyn* sivuilla vajaa vuosikymmen sitten käytyyn keskusteluun linnatutkimuksen silloisesta nykytilasta, tulevaisuudesta ja uudistumisen tarpeesta.¹

Kokonaisuutena antologia tekee kuitenkin oikeutta esipuheen kannanotolle: Sotilaallinen näkökulma säilyy punaisena lankana läpi teoksen, mutta lähestymistapojen kirjo on laaja vaihdellen poliittisten, sotilaallisten ja jopa sosiaalisten strategioiden tarkastelusta yksittäisten ihmisten kohtaloihin sotatoimien jaloissa. Puhtaasti rakennushistoriallinen ja -arkeologinen, linnarakennusten arkkitehtonisiin yksityiskohtiin keskittyvä tutkimus puuttuu kokonaan. Sen sijaan merkittävään rooliin nousee historiallisen ja arkeologisen lähdeaineiston vuoropuhelu ja holistinen tutkimusote.

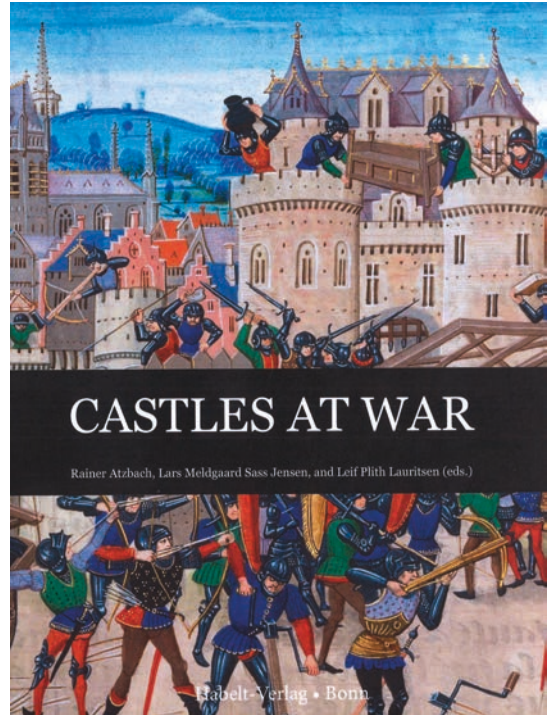
1 Keskustelua linnatutkimuksen suunnasta on käyty erityisesti brittitutkijoiden kesken, kts. esim. Platt, C. 2007. Revisionism in castle studies: a caution. *Medieval Archaeology* 51, 89-102; Creighton, O. & Liddiard, R. 2008. Fighting Yesterday's Battle: Beyond War or Status in Castle Studies. *Medieval Archeology* 52, 161-169; Creighton, O. 2009. Castle studies and the European medieval landscape: traditions, trends and future research directions. *Landscape History*, 30:2, 5-20

NÄKÖKULMIA POHJOISEUROOPPALAISTEN LINNOJEN KEHITYKSEEN

Temaattisesti kahtia jaetun teoksen ensimmäisen osan artikkelit käsittelevät linnojen strategista roolia ja merkitystä laajemmassa poliittisessa ja sotilaallisessa kontekstissa, osana Itämeren ympärysvaltioiden muotoutumista ja kehitysvaiheita. Antologian ensimmäisen osan maantieteellinen painopiste on Itämeren eteläpuolella, Liivinmaan, Puolan, nykyisen Pohjois-Saksan ja Tanskan alueella ja aikajänne on pitkä ulottuen 700-luvulta aina 1600-luvun puoliväliin.

Ajallisesti kauimmas taaksepäin katsoo **Felix Biermannin** nykyisen Saksan ja Puolan alueilla sijaitsevien slaavilaisten linnoitusten sotilaallista merkitystä 700-luvulta 1100-luvulle käsittelevä artikkeli. Biermann esittää artikkelissaan yleiskatsauksen slaavilaisten linnoitusten kehityslinjoista ja roolista ensin slaavilaisten ryhmien keskinäisissä yhteenotoissa ja 900-luvun lopulta alkaen erityisesti Saksalais-roomalaisen keisarikunnan, Puolassa muotoutuvan Piast-herttuakunnan ja lopulta Tanskan alueelle kohdistamien sotatoimien puristuksessa. Linnoitusten sotilaallisesta todellisuudesta ja ajanjakson väkivaltaisuuksista kertovat mm. tuhoutuneet ja uudelleenrakennetut puolustusvarustukset sekä lukuisilta kohteilta löydetty, väkivaltaisen kuoleman kohdanneet vainajat.

Poikkeuksen ensimmäisen osan maantieteelliseen painopisteeseen tekee **Knut Arstadin** 1100- ja 1200-lukujen Norjaa käsittelevä artikkeli. Pohtiessaan linnarakentamisen roolia Norjan vuosina 1134–1240 käydyssä sisällissodassa Arstad päätyy tulkintaan, jonka mukaan pysyvät linnoitukset eivät näytelleet merkittävää roolia sisällissodan kummankaan osapuolen sotilaallisessa strategiassa. Vaikka joitakin kivilinnoja rakennettiinkin jo ennen sisällissodan alkua, pysyvien linnoitusten kautta tapahtuvan alueellisen hallinnan sijaan

strateginen ajattelu perustui joukkojen liikkuvuuteen ja avoimiin taisteluihin. Arstadin mukaan pysyvien linnoitusten merkitys kasvoi vasta 1300-luvun alussa, jolloin rajalinnoituksista tuli merkittäviä alueellisen hallinnan ja rajasodankäynnin elementtejä.

Hieman erilaisen näkökulman linnarakentamisen strategiin ulottuvuuksiin taas tuo **Aleksander Andrzejewskin** ja **Leszek Kajzerin** aateliston linnarakentamista Puolassa käsittelevä teksti. **Konieczpolski**-suvun rakennustoimintaan keskiajalta 1600-luvulle keskittyvä artikkeli osoittaa, että linnoilla oli rooli paitsi keskiajan muotoutumassa olevien yhteiskuntien sotilaallisessa, myös eurooppalaisen aateliston sosiaalisessa strategiassa.

Tanskalaisten linnojen arkkitehtonista ja puolustuksellista kehitystä 1500- ja 1600-luvuilla tarkastellaan kahdessa erillisessä, näkökulmaltaan hieman erilaisessa artikkelissa. **Jan Kock** lähestyy aihetta laajemmasta näkökulmasta kun taas **Claus Frederik Sørensen** käsittelee yhden linnan, Fynillä sijaitse-

van Nyborgin kehitystä. Myös Liivinmaan ja Viron alueen linnoille on omistettu kaksi artikkelia. **Carsten Selch Jensen** vertailee artikkelissaan arkeologisen lähdeaineiston ja *Henrikin Liivinmaan kronikan* kautta välittyvää kuvaa Liivinmaan ja Viron linnarakentamisen ja sodankäynnin historiasta alueelle suuntautuneiden ristiretkien aikaan. **Ieva Ose** taas tarkastelee Liivinmaan sodan (1558–1583) aikaisia tapahtumia kahden sodassa tuhoutun linnan, Kirchholmin (*Salaspils*) ja Wendenin (*Cēsis*) kautta.

Osen artikkelissa keskeisessä roolissa on kirjallisen ja arkeologisen lähdeaineiston vuoropuhelu, joka vie lukijan hyvin lähelle sodan epätoivoa ja väkivaltaa. Aikalaiskronikat kertovat mm. Wendenin linnassa olleesta ihmisjoukosta, jotka venäläisten sotilaiden läheystyessä päätyivät mieluummin päättämään oman elämänsä kuin jäämään venäläisten vangiksi. Kronikan mukaan joukkoitsemurha tehtiin räjäyttämällä osa linnasta vihollisjoukkojen hyökätessä. Vaikka maininta tapahtumasta löytyy useammasta lähteestä, tutkijoilla ei ole ollut tietoa siitä, missä osassa linnaa räjähdys tapahtui. Linnalla tehdyt kaivaukset ovat kuitenkin osoittaneet, että räjähdyksessä tuhoutui linnan länsisiipi, jonka romahtaneista kellareista on löydetty useita räjähdysten uhreja.

PIIRITYKSIÄ, TULTA JA MAINAREITA

Antologian toinen temaattinen osio keskittyy tarkastelemaan keskiaikaisen sodankäynnin menetelmiä, aseistusta ja taktiikkaa tapaus-tutkimusten kautta. Erityisen huomion kohteeksi on nostettu piirityssota, jonka varsin raadollista luonnetta käsitellään niin piiritettyjen kuin piirittäjien näkökulmasta. Artikkelit avaavat myös mielenkiintoisia näkökulmia piirityssodan ja linnakohteiden tutkimuksen metodologiseen puoleen.

Arkeologisen löytöaineiston tarjoamia tutkimusmahdollisuuksia tuo esiin mm. **Anders Reisnert**, joka esittää artikkelissaan Lindholmenin linnan löytöaineiston levintään perustuvan analyysin linnan piirityksen vuonna 1369 päättäneen taistelun tapahtumista. Myös **Leif Plith Lauritsenin** kolmea Tanskassa, Lollandin saarella sijaitsevaa linnakohdetta koskeva, LIDAR-aineistoihin ja arkeologisiin kenttähavaintoihin perustuva tutkimus sekä **Olaf Wagenerin** kolmen saksalaislinnan näkvyysanalyysihin perustuva artikkeli ovat metodologisesti mielenkiintoisia avauksia maisema-arkeologisen tutkimuksen suuntaan. Artikkelit korostavat varsinaisen linnan ympäristöön – topografiaan, kulkuyhteyksiin ja muihin rakenteisiin – kohdistuvan tarkastelun merkitystä tutkittaessa linnoituskohteiden sotilaallista toimintaa. Sama koskee myös Tanskassa Jyllannissa sijaitsevaa Hald-nimistä linnakohdetta käsittelevää **Jesper Hjermundin** artikkelia. Kohteelta on paikallistettu peräti kolme hyvin lähekkäin sijaitsevaa linnoituksen jäännettä, joiden on aiemmin tulkittu olleen toistensa seuraajia. Hjermundin tutkimus kuitenkin osoittaa, että yksi jäänteistä on peräisin toista samanaikaista linnaa vastaan rakennetusta piirityslinnasta.

Piirityssodan inhimillisiä ja poliittisia seurauksia käsitellään **Vivian Ettingin** Tukholman kuninkaanlinnan piiritystä kuvaavassa artikkelissa. Ruotsalaisten joukkojen sulkiesä yhteydet linnan ja kaupungin välillä elokuussa 1501 linnaan jäi kaikkiaan noin 1000 ihmistä, joukossa Tanskan kuningatar Kristiina seurueineen. Lähes vuoden kestäneen piirityksen aikana linnaan jääneistä kuoli yli 900, osa suoraan sotatoimien seurauksena, osa nälkään ja sen aiheuttamiin tauteihin, erityisesti keripukkiin. Poliittisesti piiritys kärjisti tanskalaisten ja ruotsalaisten välejä ja oli osaltaan alkusoittoa unioniajan päättymiselle.

Piirityssotaa käsittelevien artikkelien joukossa eräänlaisina kuriositeetteina oman

ryhmänsä muodostavat **Rainer Atzbachin** ja **Peter Purtonin** artikkelit, joissa käsitellään kahta hyvin erityistä linnoihin liittyvää sotilaallista aktiviteettia. Purtonin artikkelin aiheena on erityisesti piirityssodankäyntiin liitetty hyökkäysmenetelmä, muurien ja puolustusvarustusten alitse kaivetut tunnelit. Atzbachin aiheena taas on suurelle yleisölle mm. elokuvista tuttu käytäntö torjua muurien juurella olevia hyökkäjiä kaatamalla heidän päälleen kuumaa tervaa tai pikeä. Siinä missä Purton osoittaa englantilaisten esimerkkien kautta tunneleiden kaivamisen puolustusvarustusten ali olleen vaarallista, hidasta ja erikoisosaamista vaativaa työtä, tervan ja pien käyttöä kirjallisen lähdeaineiston, linnojen puolustuselementtien arkkitehtonisen kehityksen, valmistusprosessien sekä arkeologisten havaintojen kautta tarkasteleva Atzbach päätyy pitämään tapaa enemmänkin legenda-
na kuin historiallisiin tosiasioihin perustuva-
na, todellisena puolustusmenetelmänä.

Castles at War -antologian kirjoittajakunta on suurelta osin Itämeren ympäristön linnatutkijoiden Castella Maris Baltici -organisaation aktiiveja ja edustavat pienehkön tutkimusalan etabloitunutta ydinjoukkoa, mikä näkyy tutkimuksen laadussa. Vaikka antologian teema on hyvin perinteinen, onnistuvat kirjoittajat lähestymään sitä tuoreista näkökulmista. Eri-tyisen ilahduttavaa on mm. Osen ja Ettingin artikkeleissa esiin nouseva, sodankäynnin yksittäisten ihmiskohtaloiden tasolle tuova lähestymistapa. Sota on helppoa etäännyttää hahmottomien ihmisryhmien väliseksi strategioinniksi tai välineellistää keskittymällä arkkitehtuurin, aseiden tai taktiikan tutkimukseen. Käytännössä se kuitenkin koskettaa ihmisiä yksilöinä ja yhteisöinä hyvin inhimillisellä tasolla, kuoleman kautta. Sota ei ole vain strategiaa ja taktiikkaa, hyökkäystä ja

puolustautumista, vaan myös sillä on sosiaalisia, taloudellisia, hallinnollisia ja symbolisia ulottuvuuksia.

Antologiaa lukiessa huomio kiinnittyy paljolti tutkimuksen metodologiseen puoleen. Historiallisen ja arkeologisen lähdeaineiston yhdistäminen on luontevaa, kun tutkimuskohteena ovat keskiaikaiset tai nuoremmat linnat. Kirjallinen lähdeaineisto paljastaa useimmiten kuitenkin vain historiallisen toiminnan ylätasoon tapahtumia ja arkeologialla on sitä merkittävämpi rooli mitä lähemmäs käytännön toiminnan tasoa tutkimuksessa mennään, oli kyse sitten linnojen rakentamisesta tai taistelun kulusta. Lisäksi antologiassa on mukana peräti neljä jossain määrin maisema-arkeologisesta metodologiasta ammentavaa tutkimusta, joissa tunnistetaan kokonaisvaltaisen, linnaa ja sen ympäristöä kokonaisuutena käsittelevän tarkastelun merkitys. Mm. Leif Plith Lauritsenin ja Olaf Wagenerin tutkimuksessa merkittävään rooliin nousevat myös uusien, entistä tarkempien paikkatietoaineistojen tarjoamat mahdollisuudet maastossa vaikeasti havaittavien kohteiden ja suurien aluekokonaisuuksien yksityiskohtaiseenkin tarkasteluun.

Kokonaisuutena Castles at War on onnistunut ja monipuolinen katsaus tämänhetkiseen pohjoiseurooppalaiseen linnatutkimukseen. Antologian artikkeleista välittyy kuva 2010-luvun linnatutkimuksen moniäänisyydestä ja monitieteisyydestä ja tätä kautta se tuo jossain määrin omaksi erikoisalakseen eriytynyttä tutkimusta lähemmäs laajempaa historiallisen arkeologian kokonaisuutta niin teoreettisesti kuin metodologisestikin. Tämän vuoksi teosta voi suositella paitsi aiheesta kiinnostuneiden käsikirjastoon, myös historiallisen arkeologian ja historian oppikirjaksi. ♦

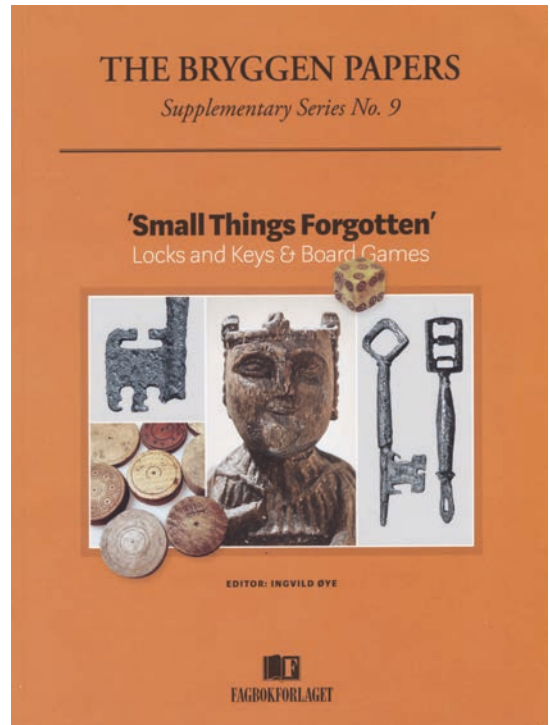
Tarja Knuutinen
tarja.knuutinen@helsinki.fi

KESKIAJAN ESINEISTÖN TUTKIMUSTA

Ingvild Øye (ed.): "Small Things Forgotten" – Locks and Keys & Board Games. The Bryggen Papers. Supplementary Series No. 9. Fagbokforlaget. Bergen 2013. 154 s.

Bergen oli keskiajalla paitsi yksi Norjan merkittävimmistä kaupungeista, myös yksi saksalaisen Hansan neljästä tärkeimmästä kauppakonttorista. Bergenin Tyskebryggenin laaja tulipalo vuonna 1955 oli puukaupunkia kohdannut traaginen onnettomuus, joka yllättäen kääntyi eurooppalaisen keskiajan arkeologian ja kaupunkitutkimuksen onnenpotkuksi. Heti tulipalon jälkeen Tyskebryggenillä päätettiin tehdä arkeologisia kaivauksia, joiden piti kestää muutamia kuukausia. Kohde osoittautui kaupunkiarkeologiseksi aarrearkuksi ja sen pelastuskaivaukset jatkuivat lopulta 12 vuoden ajan. Bergenin tutkimukset 1950- ja 1960-luvuilla osoittivat keskiaikaisten kaupunkien kulttuurikerrosten tutkimuksellisen potentiaalin ja ne olivat esimerkkinä kaupunkiarkeologisille pelastuskaivauksille niin Skandinaviassa kuin muuallakin Länsi-Euroopassa.

Tyskebryggenin kaivausten tuloksena keriyi lukemattomien hyvin säilyneiden puurakennusten ja satamarakennelmien jäännösten ohella ennen näkemätön määrä keskiajan ja uuden ajan alun löytöaineistoa. Tutkimuksia johtanut **Asbjørn E. Herteig** julkaisi heti kaivausten päätyttyä teoksen *Kongers havn og handels sete*, jossa hän kuvasi 12 vuoden kenttätöiden aikana kertyneitä havaintoja ja tuloksia. Vuonna 1976 Tyskebryggenille val-

mistui moderni museo Bryggens Museum, jossa esitellään erityisesti keskiaikaista Bergenä ja siellä tehtyjen kaivausten tuloksia (<http://www.bymuseet.no>).

Bergenin kaivausten valtava materiaali ei ole unohtunut ja hukkunut museomakasiinien kätköihin, vaan se on alusta alkaen ollut tutkimusten kohteena. Nyt käsillä oleva teos sisältää kolme artikkelia, joista ensimmäinen on **Ingvild Øyen** kirjoittama *Artefacts in contexts – an introduction* eli johdanto esine-tutkimukseen ja sen mahdollisuuksiin Bergenessä. Tyskebryggenin tutkimuksellista arvoa lisäävät historialliset palokerrokset, jotka tarjoavat poikkeuksellisen hyvät mahdollisuudet

niin rakenteiden kuin löytöjen ajoittamiselle. Vuoden 1955 palo ei ollut ainut laatuaan, vaan sitä oli edeltänyt laaja tulipalo vuonna 1702 sekä peräti seitsemän keskiajalle ajoittuvaa tulipaloa. Vanhimmat niistä ajoittuvat jo kaupungin varhaisvaiheisiin 1100-luvulla. Tyskebryggen on tunnetuin ja ehkä tutkimuksellisesti tärkein, mutta ei suinkaan ainoa alue keskiajan Bergenissä. Hansakauppiaitten dominoiman Bryggenin ohella kaupungista voidaan erottaa neljä muuta sosiotopograafista aluetta kuten Holmen eli Bergenhusin linnan alue ja kauempana rannasta sijainnut käsityöläisten kansoittama Øvregaten.

Bryggenin ja koko keskiaikaisen Bergenin löytöaineistoja ja muita tutkimuksia on julkaistu Bryggen Papers -sarjan kahdessa alasarjassa (Main Series- ja Supplementary Series). Laajojen keramiikkatutkimusten ohella aiemmin on julkaistu tutkimuksia mm. kengistä, tupista ja huotrasta, ompelutarvikkeista ja tekstiilivalmistustyökaluista sekä laivoista ja kalastusvälineistä. Nyt ovat tarkan esittelyn kohteena lukot ja avaimet sekä lautapeleihin liittyvät löydöt. Molemmat artikkelit perustuvat maisterintutkielmiin.

Ambjörg Reinsnosin tutkimus lukoista ja avaimista on tuorein pohjoismainen katsaus aihepiiriin. Mukana ovat myös ympäröivän maaseudun nuoremmen rautakauden hautalöydöt sekä keskiaikaisten maaseutukohteiden aineisto, mutta pääosa tutkimuksessa käsitellyistä 272 varmasta, 27 todennäköisestä ja kymmenestä epävarmasta löydöstä on Bergenin kaupunkialueelta. Reinsnos esittelee johdonmukaisesti lukkojen ja avainten typologisen jaottelun. Mukana ovat niin kiinteisiin lukkoihin kuin putki- ja riippulukkoihin liittyvät löydöt. Laajan aineiston pohjalta hän esittelee eri avaintyyppien ajoituksia.

Guro Koksvik Lund puolestaan tarkastelee lautapelejä. Artikkelin alussa hän esittelee Pohjoismaista tunnetut viikinkiajan ja keskiajan lautapelit (mm. hnefatafl, halatafl,

kvatrutafl, mylly, sakki) ja niiden nykyisen tutkimustilanteen. Artikkelit tarjoaa hyvän johdannon tähän aihepiiriin. Bergenistä on löytynyt noin 1100 pelinappulaa, noppaa ja pelilautaa tai niiden katkelmaa, joten aineiston laajuus tarjoaa mahdollisuuden melko luotettaviin tulkintoihin ja eri peleihin liittyviin ajoituksiin. Kyse on kaiken kaikkiaan erittäin mielenkiintoisesta aineistosta.

Reinsnosin ja Koksvik Lundin artikkelit ovat erinomaisia omien esineryhmiensä erikoistutkimuksia. Molemmissa on hyvää kansainväliseen tutkimukseen perustuva johdanto aihepiiriin sekä aineiston laaja typologiseen tarkasteluun perustuva esittely ja ajoittaminen. Kuvia molemmissa artikkeleissa olisi saanut olla enemmänkin. Hyvien esine- ja tutkimusten tapaan laajojen löytöaineistojen levintää on myös käytetty analyysin pohjana. Empirian ja analyysin ohella erityisesti Koksvik Lund jatkaa tutkimustaan myös laajemmalle teoreettiselle tasolle pohtien lautapeli merkitystä ja symboliikkaa keskiajan yhteiskunnassa.

Bryggen Papers on erinomainen tutkimussarja, joka on alusta alkaen julkaistu englanniksi ja suunnattu siten skandinaavisen lukijakunnan ohella myös kansainväliselle tutkijayhteisölle. Suomalaisten tutkijoiden kannalta on sääli, että sarjan kertyminen tieteellisiin kirjastoihin näyttää katkenneen jo 1990-luvun alun laman aiheuttamiin hankintamäärärahojen leikkauksiin. Ongelma on ajankohtainen, sillä sama kohtalo uhkaa tänä päivänä monia muita tieteellisiä sarjoja. ♦

Georg Haggren
georg.haggren@helsinki.fi

Arkeologia
FHKT-laitos
PL 59 (Unioninkatu 38 F)
00014 Helsingin Yliopisto

MUUTOKSIA SKAS RY:N YHTEYSTIEDOISSA

Seuran verkkosivut siirtyvät maaliskuun 2016 aikana uudelle palvelimelle ja niiden osoite muuttuu. Sivut löytyvät palvelinsiirron jälkeen osoitteesta

www.skas.fi

Myös osa seuran sähköpostiosoitteista muuttuu. Uudet sähköpostiosoitteet ovat:

Seuran puheenjohtaja: puheenjohtaja@skas.fi

Sihteeri: sihteeri@skas.fi

Taloudenhoitaja: taloudenhoitaja@skas.fi

Kirjatilaukset ja AMAF-sarjaan liittyvät tiedustelut: amaf@skas.fi

SKAS-lehteen liittyvät tiedustelut, artikkelit jne.: skas-lehti@skas.fi

Hallitukselle voi edelleen lähettää sähköpostia osoitteeseen: skas-hallitus@lists.utu.fi

Myös jäsenille suunnattu sähköpostilista toimii entisellä osoitteella: skas@lists.utu.fi

Turun yliopiston arkeologian oppiaineen muuton vuoksi myös seuran postiosoite on muuttunut. Uusi postiosoite on:

SKAS
co/arkeologia,
20014 Turun yliopisto

YHDISTYKSEN SÄÄNTÖMÄÄRÄINEN KEVÄTKOKOUS

KESKIVIikko 13.4.2016 KLO 17.15
TIETEIDEN TALO (KIRKKOKATU 6, HELSINKI), SALI 505

Kokouksessa käsitellään seuraavat asiat:

1. Kokouksen avaus.
2. Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja kaksi ääntenlaskijaa.
3. Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen.
4. Kokouksen asialistan hyväksyminen.
5. Esitetään johtokunnan kertomus edellisen vuoden toiminnasta, tilit ja tilintarkastajien lausunto.
6. Vahvistetaan tilinpäätös ja päätetään vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille.
7. Esitys yhdistyksen sääntömuutoksesta.
8. Käsitellään muut kokoukselle tehdyt esitykset, jotka on jätetty kirjallisina yhdistyksen johtokunnalle kolme viikkoa ennen kokouspäivää.
9. Kokouksen päättäminen.

Kokouksen jälkeen seuraa samassa paikassa alkaen klo 18.00 kaikille avoin esitelmä

FM Andreas Koivisto,
arkeologi, Vantaan kaupunginmuseo
Talonpoikia, kauppiaita ja pappeja.
Vantaan kaupunginmuseon kylätonttitutkimukset vuosina 2008–2014

Vantaan kaupunginmuseo on 2000-luvulla toteuttanut laajat arkeologiset tutkimushankkeet keskiajan ja uuden ajan taitteessa autioituneella Gubbackan kylätontilla Länsisalmessa ja nykyisessä Vantaanlaaksossa sijaitsevalla Mårtensbyn Lillaksen tilalla, joka kävi huomattavaa talonpoikaiskauppaa Tallinnaan 1500-luvulla. Lisäksi museo on tutkinut monitieteisin menetelmin Helsingin pitäjän kirkonkylää, jossa keskiaikaisen pappilan paikalla järjestettiin arkeologiset kaivaukset. Koivisto kertoo näiden tutkimusten tuloksista esitelmässään.

Lisätietoa Vantaan kaupunginmuseon arkeologisista tutkimuksista, muun muassa linkit tutkimusten raporttien ja julkaisujen sähköisiin versioihin, löytyvät museon sivuilta osoitteesta http://www.vantaa.fi/vapaa-aika/kulttuuri/vantaan_kaupunginmuseo/tutkimus

TERVETULOA!

SUOMEN KESKIAJAN ARKEOLOGIAN SEURA
SÄLLSKAPET FÖR MEDELTIDSARKEOLOGI I FINLAND

Suomen keskiajan arkeologian seura – Sällskapet för medeltidsarkeologi i Finland ry. on toiminut keskiajan ja uuden ajan arkeologian tutkimuksen edistämiseksi vuodesta 1990 ja on Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsen.

Seuran tarkoituksena on edistää keskiajan ja uuden ajan arkeologian tutkimusta ja korkeakouluopetusta. Seura järjestää seminaareja, vierailuluentoja, opintomatkoja ulkomaille ja kotimaahan, ottaa kantaa ajankohtaisiin arkeologisiin kysymyksiin ja harjoittaa julkaisutoimintaa.

Seuran jäseneksi otetaan keskiajan ja uuden ajan arkeologiasta kiinnostuneita henkilöitä. Jäseneksi voi ilmoittautua kirjallisesti seuran osoitteeseen (SKAS, c/o Arkeologia, 20014 Turun yliopisto.) tai sähköpostilla seuran puheenjohtajalle (yhteystiedot alla).

Jäsenmaksu vuonna 2015 on 24 € vuodessa, opiskelijoilta 18 € ja perheiltä 34 €. Erikseen tilattuna lehden vuosikerta on 22 €.

Osoitteenmuutoksista pyydetään ilmoittamaan seuran sihteerille (yhteystiedot alla).

Seuran kotisivut ovat osoitteessa: www.skas.fi

Puheenjohtaja:

Dos. Janne Harjula
Puh. 050-5233837
puheenjohtaja@skas.fi

Sihteeri:

Siiri Tuomenoja
Puh. 040-5828845
sihteeri@skas.fi

Varapuheenjohtaja:

Visa Immonen
visa.immonen@gmail.com

Taloudenhoitaja:

Janne Haarala
Puh. 050-3288331
taloudenhoitaja@skas.fi

Sähköpostia hallitukselle voi lähettää osoitteeseen skas-hallitus@lists.utu.fi

ISSN 1445-0334

PAINOSALAMA OY 2015